

BİLANÇO

TÜRMOB AYLİK YAYIN ORGANI • SAYI : 108 • EKİM 2005

3.50 YTL (3.500.000.-TL)

- *Vergiye kimler ödüyor?*
- *Vergiler faiz ödemelerine gidiyor*
- *Düşük kur yüksek faiz politikası*
- *KPMG ipten kurtuldu,
ağır bedel ödedi*

Ekonomik Rapor

Sahibi

Mehmet TİMUR

Genel Yayın Yönetmeni

Nail SANLI

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Ali Ekber DOĞANOĞLU

Yayın Kurulu

Nail SANLI

Ali E. DOĞANOĞLU

Ahmet FETTAHOĞLU

Yıldız ÖZTÜRK

TÜRMOB

Basın Yayın Dağıtım İşletmesi

tarafından yayınlanmaktadır

Yayın Türü : Yaygın süreli

Adres

Gençlik Caddesi No:107

06570 Anıttepe - ANKARA

Tel: (0.312) 232 50 60 (10 Hat)

Fax: (0.312) 232 50 73

http: www.turmob.org.tr

e-mail:alid@turmob.org.tr

Baskı

Fersa Matbaası

(0.312) 278 43 56

Dergide yayınlanan yazıların yayın hakkı

Bilanço Dergisi'ne aittir.

Kaynak gösterilmeden bir bölümü veya tamamı alıntı yapılamaz

Yabancı uzmanlar

IMF, Dünya Bankası, OECD gibi kurumlar gelişmekte olan ülkeler üzerinde önemli bir yaptırım gücüne sahip. Gelişmiş ülkelerin patronluğunda olan bu tür uluslararası kurumlar, ülkelere kendi bakış açılarını empoze etmekte. Yayınlanan raporlarda, verilen tavsiyelerde elbetteki doğru olan önemli saptamalar bulunmaktadır. Ancak her ülke için aynı şablonun uygulanması mümkün değildir.

Ülkeler kendi özgül koşullarına uygun politikalar belirlemeli ve uygulamalıdır. Bu politikalar belirlenirken gelişmiş ülke örnekleri elbetteki yol gösterici olmalıdır.

Başta bürokrasi olmak üzere bazı çevreler istek ve beklentilerini ülkemize gelen yabancılara aktararak ve bazen onları yanlış yönlendirerek, ülke çıkarı yerine kişisel veya kurumsal çıkarlarını kollama peşindeler.

Bu hastalığa bir başka yansımada, Türkiye'yi yabancı uzmanlara karşı küçük gösterme hastalığı. Türkiye'de sanki hiç bir çalışma, üretim yokmuş gibi davranmak ülke insanımızın yıllardır var olan bir hastalığı.

Türkiye'yi yönetenler, kendi uzmanlarına, kendi insanlarına güvenmek yerine, yıllardır yabancı hayranlığıyla hareket ettiler. Yabancı uzmanların görüşleri baş tacı edildi. Daha önceden aynı öneri ve saptamaları, yapan yerli uzmanların görüş ve önerileri ise hiç itibar görmedi.

Bu politikalar ülkemize büyük zaman ve enerji kaybettirmektedir. Türkiye'yi küçük göstermek, kendi çıkarları için yabancı uzmanları yanlış yönlendirme sevdasından mutlaka vazgeçilmeli. Karar mercileride bu yanlışta taviz vermemelidir.

Dergimizin bu sayısında da ilgi ile okuyacağınızı umduğumuz haber ve araştırmalara yer verdik. Gelecek sayımızda buluşmak dileğiyle...

Nail SANLI
Genel Sekreter

Vergiye kimler ödüyor?

TÜRMOB tarafından yayınlanan Vergi Raporu 2005, Türk vergi sistemi - ni ayrıntılı bir analize tabi tutarak, çözüm önerileri sundu. Rapora göre; Türkiye’de toplanan kurumlar vergisinin yarısını 20 mükellef ödüyor. Gelir vergisi beyanlarına göre, 1 milyon 241 bin mükellefin yıllık ortalama geliri 6 milyar 740 milyon, aylık ortalama kazancı da 562 milyon TL düzeyinde. Basit Usule tabi mükellefler ise yıllık olarak 76 milyon lira, aylık 6 milyon 330 bin lira vergi ödüyor. Bir asgari ücretli ise aylık 59 milyon lira gelir vergisi ödüyor.

TÜRMOB tarafından yayınlanan “Vergi Raporu 2005” Türk vergi sisteminde yaşanan çelişki ve sıkıntıları ortaya koyarak çözüm önerilerine yer verdi. Raporda, Türk vergi sisteminin ciddi bir reform sürecine tabi tutulması gerektiği ifade edildi.

Rapor, Türk vergi sisteminin iki temel unsurunu oluşturan kurumlar ve gelir vergisinin geldiği boyutu da analiz ederek, sistemin ne kadar bozulduğunu rakamlarla ifade etti.

Kurumlar vergisini kimler ödüyor?

Rapora göre; 2004 yılında tahsil edilen 8.7 katrilyon lira kurumlar vergisinin yüzde 52’sini sadece 20 mükellef ödemiştir. Yine 2004 yılına ilişkin olarak yaklaşık 632 bin mükellef tarafından ödenen kurumlar vergisinin, yüzde 69’u sadece 100 mükellef tarafından ödenmiştir. Tabloyu biraz daha genişlettiğimizde yine 2004 yılı kazançları üzerinden tahsil edilen kurumlar vergisinin yüzde 89’unu yaklaşık 6 bin mükellef tarafından

ödediğini, geriye kalan yüzde 11’inin ise 626 bin mükellef tarafından ödediğini görüyoruz.

Diğer taraftan, toplam 632 bin adet mükellefin kazançları üzerinden ödeyeceği kurumlar vergisinin toplam vergi gelirleri içindeki payı ise olması gerekenden çok uzak durumdadır ve 2004 yılında yaklaşık yüzde 9 olarak gerçekleşmiştir (8,7 katrilyon lira veya milyar YTL).

Yukarıdaki rakamlar gözönüne alındığında kurumlar vergisinde bazı köklü değişikliklere gitme-

nin zamanının geldiği hatta geçtiği net bir şekilde görülmektedir. Kurumlar vergisi hasılatındaki düşüklük ve dağılımındaki adaletsizlik üzerinde önemle durulması gerekmektedir.

Türkiye’de Kurumlar vergisinin mükellef sayısı, Temmuz 2005 sonu itibariyle 595.853, 2004 sonu itibariyle ise 632.093’tür. Rakamsal olarak görünen bu azalma esas olarak 2004 yılı içinde yasalaşan 5228 sayılı Kanun ile VUK’nda yapılan bir değişiklikten ileri gelmektedir. Bu değişiklik ile öteden beri mükellef kaydı bulunan, ancak uzun bir süredir faaliyette bulunmadığı tespit edilen

fiktif nitelikteki mükelleflerin kayıtları vergi daireleri tarafından otomatik olarak silinmiştir. Ocak-Temmuz 2005 arası dönemde kaydı silinen mükellef sayısı 53.515’tir. Bu durumda 2005 yılında tesis

edilen yeni mükellefiyet sayısı 17.275 olmaktadır.

Temmuz 2005 tarihi dikkate alınarak, kurumlar vergisinin mükellef sayısı açısından iller bazında değerlendirildiğimizde en fazla mükellefin 229.938 adetle İs-

ta 2005 sonu itibariyle 1.694.339’dur. Aralık 2004 sonu itibariyle ise bu rakam 1.774.568 olarak gerçek-

leştiği görülmektedir. İkincisi kurumlar vergisi ile ilgili mevzuatın dağınıklığı ve bu dağınıklığın oluşturduğu vergisel boşluklardır. Yine bu bağlamda

ve iştirak ilişkileri kapsamında çokuluslu şirketlerin ayrıca masaya yatırılması, off-shore veya vergi cenneti olarak adlandırılan bölgelerle ilişkilerinde düzene bağlanması gerekmektedir.

Üçüncüsü, serbest bölgeler, teknoloji bölgeleri, organize sanayi bölgeleri vb. vergisiz alanlar yaratılması, bu bölgelerde denetimin yetersizliği ve denetimin muvazaalı veya peçelenmeli işlemler üzerine hemen hemen hiç gidememesi şeklinde özetlenebilir.

Gelir vergisini kimler ödüyor?

Türkiye’de gelir vergisi mükellef sayısı, Temmuz 2005 sonu itibariyle 1.694.339’dur. Aralık 2004 sonu itibariyle ise bu rakam 1.774.568 olarak gerçek-

leştiği görülmektedir. İstanbul’da, en az mükellefin ise 168 adetle Tunceli’de olduğunu görmekteyiz.

Kurumlar vergisi hasılatının düşüklüğündeki nedenlerden en önemlisi, çok fazla sayıda mu-

BİLANÇO

leşmiştir. Rakamsal olarak görünen bu azalma esas olarak 2004 yılı içinde yasalaşan 5228 sayılı Kanun ile VUK'nda yapılan bir değişiklik ile öteden beri mükellef kaydı bulunan, ancak uzun bir süredir faaliyette bulunmadığı tespit edilen fiktif nitelikteki mükelleflerin kayıtları vergi daireleri tarafından otomatik olarak silinmesinden kaynaklanmaktadır.

Ocak-Temmuz 2005 arası dönemde kaydı silinen mükellef sayısı 91.893'tür. Bu durumda 2005 yılında tesis edilen yeni mükellefiyet sayısı 11.667 olmaktadır.

Temmuz 2005 tarihinde gelir vergisi mükellef sayısını iller bazında değerlendirdiğimizde en fazla mükellefin 421.935 adetle İstanbul'da, en az mükellefin ise 1.111 adetle yine Tunceli'de olduğunu görmekteyiz.

Vergi gelirlerinin yüzde 90'a yakın bölümünün toplandığı otomasyonlu vergi dairelerine verilen gelir vergisi beyannameleri incelendiğinde aşağıdaki ilginç tablo göze çarpıyor.

Gelir İdaresi Başkanlığı'nın verilerine göre, beyannameli gelir vergisi mükellefleri, 2004 yılı gelirleri için bu yıl mart ayında 1 milyon 241 bin 653 adet beyan-

name vermiş ve toplam 8 milyar 369 milyon 579 bin 741 YTL, (8 katrilyon 369 trilyon 579 milyar 741 milyon lira) gelir beyan edilmiş. Yani gelir vergisi beyanlarına göre, 1 milyon 241 bin mükellefin yıllık ortalama geliri 6 bin 740, aylık ortalama kazancı da 561.7 YTL düzeyinde.

Bunun 562 milyon 673 bin YTL'lik bölümünü 28 bin 774 yeminli mali müşavir ve muhasebeci, 561 milyon 760 bin YTL'lik bölümünü 16 bin 543 eczacı, 278 milyon 289 bin YTL'lik bölümünü de 26 bin 685 müteahhit tarafından beyan edilmiş.

6 bin 913 akaryakıt bayii 70 milyon 884 bin, 80 bin 466 bakkal ve süpermarket 262 milyon 795 bin, 27 bin 814 avukat 375 milyon 99 bin, 909 noter de 222 milyon 181 bin YTL kazanç bildirmiş durumda.

2004 yılında ortalama asgari ücret 433 milyon 500 bin lira olduğu ve bir asgari ücretlinin aylık ortalama 59 milyon lira gelir ve damga vergisi ödemesine karşın, diş protez ve laboratuvarlarının ödediği aylık gelir vergisi 31, deterjan sanayi ürünlerinin ticaretiyle uğraşanların 40.7, ayakkabı imalatçıların 64, deriden mamul eşya imal edenlerin 43.6, mobilyacıların 62.7, lokan-

taların 55, kürkçülerin de 50 milyon lirada kalıyor.

Ayrıca beyanlarına göre, eczane ve ilaç depoları, diş protez ve laboratuvarları, toprak sanayicileri, un imalatçıları ve satıcıları, mensucat sanayicileri ve konfeksiyon imalatçılarının 2004 yılı ortalama gelirleri, bir önceki yılın da altına indi. Seyahat ve turizm acentaları, otel ve moteller, deri ticareti yapanlar, deriden mamul eşya imal eden ve satanlar ile mobilyacıların kazançları ise hemen hemen aynı seviyelerde kaldı.

En fazla matrah beyan eden meslek grubu yine noterler. Noterler 2004 yılında aylık ortalama 20,368.69 YTL kazanç beyan etmişler. Noterleri ortalama 3,273.53 YTL ile sanatçılar izlemiş. Deterjan imali ile iştiğal edenler 2.925,86 YTL kazanç beyan ederek üçüncü sırayı, Eczaneler ise 2,829.80 YTL beyan ederek dördüncü sırayı almışlar.

Bu tablodan daha vahimi, basit usulde vergilendirilenler açısından geçerli durumda. Ülkemizde 2004 Aralık itibarıyla basit usule tabi 814.532 mükellef var, bunların her biri 2004'de, yıllık olarak 76 milyon lira yani aylık 6 milyon 330 bin lira vergi ödemişler. Bu da kanamaya devam eden başka bir yara.

Vergiler faiz ödemelerine gidiyor

Türkiye’de toplanan vergiler eğitim harcamalarına, sağlık harcamalarına veya yatırıma gitmiyor. Kamu harcamalarının kaynağını faiz ödemeleri oluşturuyor. 2005 yılı içerisinde 70 milyon insanımızın yarattığı milli gelirin yüzde 12’si devlete borç verenlere gidecek.

Faizlerin düşmesine karşın Türkiye’de toplanan vergilerin hala çok büyük bir bölümü devlete borç verenlere gidiyor. Toplanan vergiler eğitim harcamalarına, sağlık harcamalarına veya yatırıma gitmiyor. Yani kamu harcamalarının kaynağı yüksek eğitim veya sağlık harcamaları değil, faiz ödemeleri. Vergiler de bu ödemeleri karşılamak için kullanılıyor.

2004 yılında ek vergi, normal vergi, vergi barışı gibi topladığı

mız tüm vergilerin yüzde 57’si eğitime, sağlığa veya yatırıma harcamalarına değil, doğrudan borçların faizini ödemek için kullanılıyor

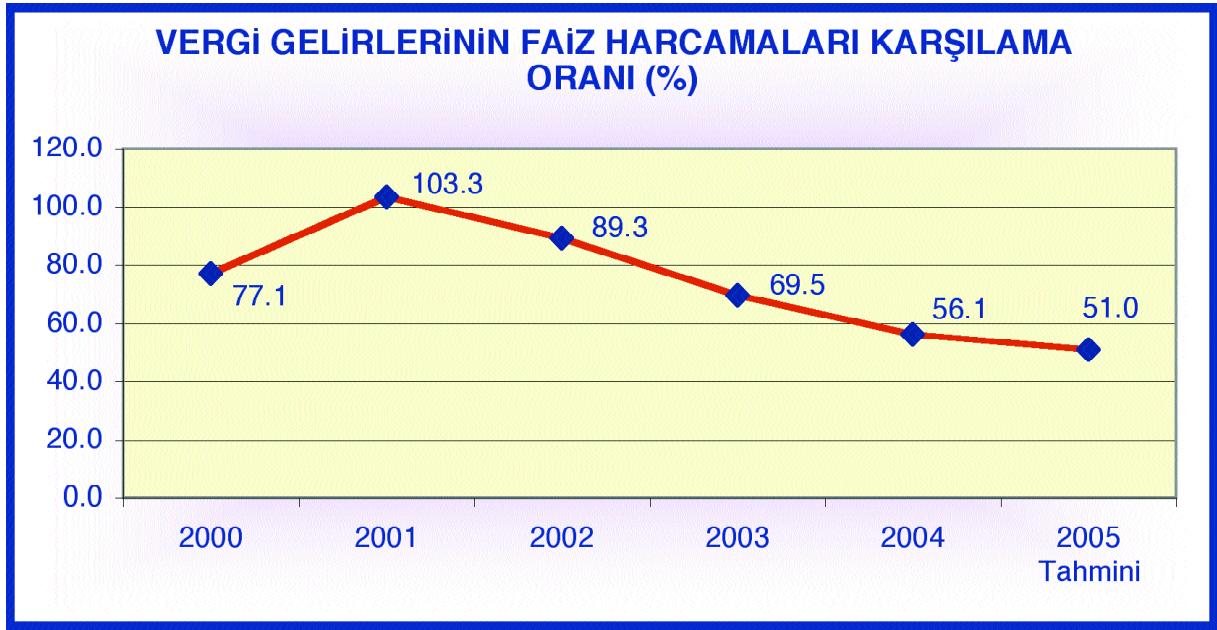
2005 yılında Türkiye’nin GSMH rakamı 450 milyar YTL olarak tahmin ediliyor. Yine 2005 yılı bütçesinde iç borç faiz ödemeleri için 56,4 milyar YTL ayrılmış durumda. Yani 2005 yılı içerisinde 70 milyon insanımızın yarattığı milli gelirin yüzde 12’si devlete borç verenlere gidecek.

Devlete borç verenlerin elde et-

tiği faiz gelirin 303.400 YTL’si (303,4 milyar lirası) için ise beş kuruş vergi alınmayacak. (Bu rakam 2004 yılında elde edilenler için geçerli, 2005 yılında bu tutar daha da artacak)

Oysa 2005 yılında ekonomide mal ve hizmet üreterek 100 TL gelir elde eden herkes, bunun yaklaşık 23 lirasını devlete vergi olarak verecek, devlet ise bu 23 liranın 11,7 lirasını sadece kendisine borç verenlere faiz olarak ödeyecek. Ödenen bu faizler ise büyük tutarlar için 3-5 bin, di-

BİLANÇO

ğerleri için ise aileleri ile birlikte yaklaşık 1 milyon kişiye gidecek. Yani 2005 yılında da 70 milyon çalışacak, yaklaşık 1 milyon hatta 3-5 bin kişi kılını kıpırdatmadan yiyecek !

BDDK'nın verilerine göre Türkiye'deki bankalarda 78 milyon 144'ü yurtiçi, 422 bini de yurtdışı adreslilere ait olmak üzere toplam 78 milyon 556 bin vade- li ve vadesiz Türk Lirası ve yabancı para cinsinden açılmış mevduat hesabı bulunuyor. Söz konusu hesapların 76.3 milyonunda 10 milyar liraya kadar mevduat bulunuyor. Toplam hesapların yüzde 97'sini oluşturan bu hesaplardaki mevduat ise toplam mevduatın yüzde 16.4'ünü barındırıyor

Hesapların 1 milyon 567'sinde

11-50 milyar arası, 596.5 bininde 51-250 milyar lira arası, 61 bininde de 251 milyar-1 trilyon lira arasında mevduat bulunuyor.

11-50 milyar liralık büyüklüğe sahip mevduat hesapları toplam mevduatın yüzde 20.9'unu, 51-250 milyar lira arasındaki hesaplar yüzde 22.6'sını, 251 milyarla 1 trilyon lira arasındaki mevduatlar ise toplam mevduatın yüzde 12.6'sını kontrol ediyor

BDDK'nın raporunda, bankalar- daki hesapların yüzde 99.2'sinde 50 milyar liranın altında mevduat bulunduğunu ve bu hesapların toplam mevduatın yüzde 37.2'sini kontrol ettiği dile getiriliyor.

BDDK verilerine göre Türkiye'de 4 bin 705 gerçek kişinin 1

trilyon liranın üzerinde mevduatı bulunuyor ve bankalarda 1 trilyon liranın üzerinde mevduatı bulunan vatandaşların sayısı azalırken, bu hesaplardaki ortalama mevduat tutarı 3.6 trilyondan 5.6 trilyona çıkmış durumda.

Vergi sistemimize göre mevduat hesaplarından ne kadar faiz geliri elde edilirse edilsin ister 500 milyon lira, isterse 500 milyar lira kesilen verginin oranı aynı, ortalama %18. (Stopaj oranı vadenin süresine göre değiştiği için ortalama oran kullanılmıştır.) Oysa mali güce göre vergi alınabilmesi için vergi tarifesi- nin artan oranlı olması gerektiği bilinen bir gerçek.

Düşük kur yüksek faiz politikası

TÜRMÖB tarafından yayınlanan ekonomik raporda düşük kur yüksek faiz politikasının ekonomiye zarar verdiği saptamasında bulunuldu. Ekonomik alanda yaşanan olumlu gelişmelerin, düşük kur – yüksek faiz politikasının bir uzantısı olduğu, sözkonusu politikanın, bu haliyle, dış borç artışı ile finanse edilen içtüketim genişlemesine ve yerli üretim süreci ile sermaye ve istihdamın dışarıya kaymasına neden olduğu ve dolayısıyla ekonomiye onarılmaz zararlar verdiği görüşü yer aldı.

TÜRMÖB tarafından yayımlanan ekonomik rapor 2004 yılı ekonomik gelişmeleri ile 2005 yılının ilk yarısında yaşanan ekonomik gelişmeleri analiz etti. Raporda, yaşanan ekonomik gelişmeler değerlendirilerek; enflasyonun hızla düştüğü bir ortamda güçlü bir ekonomik büyümenin sağlanması, reel faiz hadlerinin belirgin şekilde düşmesi, kamu mali yapısının daha sağlıklı bir yapıya kavuşması, yatırımların tekrar canlılık kazanması, istihdam hacminin genişlemeye

başlaması ve ihracatta dikkat çekici bir büyümenin gerçekleştirilmiş olması olarak özetlendi. Şüphesiz tüm bu gelişmelere olanak sağlayan ve not edilmesi gereken bir diğer önemli husus da güven ortamındaki ve geleceğe ilişkin beklentilerdeki iyileşmedir.

Bu üç yıllık dönemde yıllar itibariyle sırasıyla GSMH yüzde 7.9, yüzde 5.9 ve yüzde 9.9 oranında büyümüş, yıllık ortalama olarak TÜFE 2001 yılındaki yüzde 54.4 düzeyinden, tedrici bir şekilde, 2004 yılında yüzde

10.6'ya ve Temmuz 2005 ayı itibariyle yüzde 8.68'e gerilemiş, ihracat 2004 yılındaki 62.8 milyar Dolar düzeyiyle, 2001 yılındakinin tam iki katına çıkmış. Hazine iç borç ihaleleri ortalama bileşik faiz oranı 2001 yılındaki yüzde 99.1 düzeyinden, 2004 yılı ortalaması olarak yüzde 25.7'ye ve 2005 yazı itibariyle yüzde 16-17 'ye düşmüş, bu yıllar itibariyle reel faiz haddi ise yüzde 35.5'ten yüzde 16.6'ya ve içinde bulunduğumuz günler itibariyle yüzde 8.0-9.0 aralığına gerilemiştir.

BİLANÇO

Kamu maliyesinde ise kayıt dışılığın boyutu gibi yapısal sorunlar önemini korurken, izlenen sıkı maliye politikası neticesinde olumlu gelişmeler sağlanmış, kamu kesimi borçlanma gereğinin GSMH'ya olan oranı 2001 yılındaki yüzde 16.4 düzeyinden, 2004 yılı itibariyle yüzde 5.9'a düşürülürken, kamu net faiz ödemelerinin GSMH'ya olan oranı ise, 2001 yılındaki yüzde 26.4 oranından 2004 yılı itibariyle yarısı düzeyine, yüzde 13.1'e düşürülmüştür.

Benzer bir olumlu gelişme sabit sermaye yatırımları alanında yaşanmış, reel anlamda enflasyondan arındırılmış olarak 2001, 2002 ve 2003 yıllarında sırasıyla yüzde 24.4, yüzde 1.4 ve yüzde 1.3 daralan sabit sermaye yatırımları 2004 yılında 28.1 oranında bir büyüme sergilemiştir. Yatırımlardaki genişleme 2005 yılı ilk çeyreğinde de sürmüş ve sabit sermaye yatırımları, bir önceki yıl aynı döneme göre yüzde 57.6 oranında artmış bulunan 2004

yılı ilk çeyrek yatırım harcamaları toplamına göre yüzde 6.9 oranında yükselmiştir.

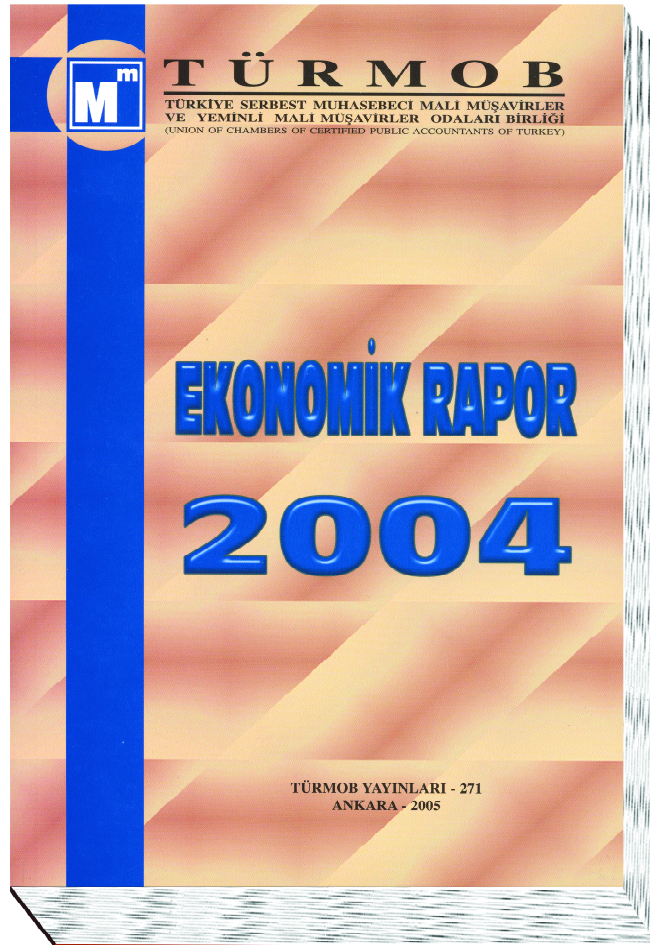
Şüphesiz yakın geçmiş dönemde ekonomik alanda alınmış olan bu dikkat çekici mesafe, Avrupa Birliği'nin, geçen yıl

sinde büyük bir katkı sağlamıştır. Öngördüğü disipline uyum gösterilmesi sayesinde, izlenmekte olan program, ekonominin düşük enflasyon ortamında tekrar büyüme süreci içersine girmesini, faiz hadlerinin düşü-

rülebilmesini ve kamu faiz ödemeleri ile borç yükünün kamu gelirlerine ve milli hasılaya olan oranlarında düşüş eğiliminin yakalanmasını, ayrıca bankacılık kesiminin daha sıhhatli bir yapıya kavuşturulmasını olanaklı kılmıştır.

Ancak yukarıda, ülkemizin yakın geçmiş dönemde ekonomik alanda sergilediği istikrarlı ve olumlu gelişmeye ilişkin olarak verilen tablo dikkatli bir şekilde değer-

lendirilmeli ve aynı zamanda geçmişte yapılan yanlışların tekrar yapılmaması için bir uyarı demeti olarak ele alınmalıdır. Zira yukarıda çizilen ve istikrara kavuştuğu izlenimi veren bu ekonomik tablo "sürdürülebilir" değildir. Bu tablonun temel dayanaklarından birisi, düşük

Aralık ayında Türkiye ile yapılacak üyelik müzakerelerinin 3 Ekim 2005 tarihinde başlaması hususunda karar almasında da çok önemli bir rol oynamıştır.

IMF gözetimindeki ekonomik program, ülkemizin ekonomik açıdan daha güçlü ve şoklara karşı daha dayanıklı hale gelme-

enflasyonun, hızlı büyümenin, artan yatırımların altında yatan temel olgu “yüksek faiz, düşük kur” politikası ve uluslararası finans piyasasındaki likidite bolluğudur. Yüksek faiz kısa vadeli yabancı sermayeyi çekip, döviz arzını arttırarak kurun düşük kalmasına neden olmaktadır. Zira döviz getirip, TL’na çevirip Hazine kağıdına yatırım yapmak uluslararası ölçekte çok büyük gelir getirmektedir. Nitekim dalgalanmalar göstermekle beraber Türk Lirası, 1995 baz yılına göre veya 2001 krizi ertesinde değerinin tabana vurduğu o yılın yaz aylarına göre yüzde 60 oranında daha değerli konuma gelmiş bulunmaktadır. Diğer bir ifade ile satınalma gücü paritesine göre TL. iç-dış enflasyon farkı kadar değer yitirmediği gibi, 2001 kasım ayından itibaren, dalgalanmalar göstermekle beraber sürekli bir değer kazanımı göstermiştir.

Düşük kur, nihai ithal mal ve girdi fiyatlarını dondurmak, hatta ucuzlatmak suretiyle enflasyonun düşürülebilmesine katkı sağlamaktadır, iç tüketimi canlı tutmaktadır, düşük makine-ekipman fiyatlarıyla yatırımları özendirilmektedir ve bu şekilde büyüme hızını arttırmaktadır. Esasen 2004 yılının olağandışı ekonomik büyümesi de esas itibariyle iç tüketim ve yatırım

harcamalarının canlı olmasından kaynaklanmıştır. Ve şüphesiz düşük kur ihracatı baltalamakta ve ithalatı özendirilmektedir. Nitekim yukarıda değinilen ihracattaki artış hızı içinde bulunduğumuz aylarda belirgin şekilde yavaşlamıştır.

Ancak ekonomik alanda olumlu yönde izlenim veren ve yukarıda temas edilen bu gelişmeler bir ölçüde, izlenmekte olan “düşük kur – yüksek faiz” politikasının bir uzantısı olup, söz konusu politika, bu haliyle, dış borç artışı ile finanse edilen iç-tüketim genişlemesine ve yerli üretim süreci ile sermaye ve istihdamın dışarıya kaymasına, ihracına neden olmakta ve dolayısıyla ekonomiye onarılmaz zararlar vermektedir. Çin’in, Japonya’nın diğer birçok ülkenin paralarının değerinin yükselmesini önlemek için ortaya koymaktan çekinmedikleri yoğun çabalar bize örnek olmalıdır.

2004 yılı “Cari İşlemler Hesabı” açığı 15.6 milyar doları ya da GSMH’nın yüzde 5.3’ünü bulmuştur. Bu tutarın yaklaşık 6 milyar dolarının kaynağı belli olmayıp, “Net Hata Noksan” kaleminde gözükmektedir. Bu açığın kısa vadeli yabancı sermaye akımlarıyla veya varlık satışıyla sürdürülebilmesi olanaklı değildir.

Dolayısıyla TL’nın değerinde bir düzeltme hareketi olması ve düzeltme hareketinin, yine Eylül 1994, Kasım 2000 ve Şubat 2001’de yaşandığı gibi dövize ani atak şeklinde kendini göstermesi olasılığı büyüktür.

Bu durumda Merkez Bankası geçmişte yapılan hatalardan özenle kaçınma mecburiyetindedir. Bir “overshooting” – döviz değerinin bir panik atakla geçici bir süre için olması gerekenden daha yüksek bir düzeye fırlaması – durumu hasıl olsa dahi, dövizin değerini sabit tutmak amacıyla veya döviz fiyatı artışlarının enflasyona katkısını ön plana alıp, TL. değerini yüksek düzeyde tutma ısrarı içinde olmamalıdır. Yabancı sermayedarları korumak için IMF, eldeki yüksek döviz rezervleri ile mevcut kurun savunulmasını –yabancılar paralarını alıp, gide ne kadar - istese dahi, döviz fiyatının, öyle bir durumda “dalgalı kur” rejiminin bir gereği olarak serbest piyasa tarafından belirlenmesine izin vermelidir. Aksi yönde bir davranışın bedeli, zaten TL. varlıklara yaptıkları yatırımlar üzerinden iyi para kazanmış olan, başta yabancılar olmak üzere sermayedarlara, hesapsız ilave kaynak aktarımı ve ülkenin fakirleşmesi olacaktır.

KPMG ipten kurtuldu, ağır bedel ödedi

Denetim faaliyeti alanında piyasaya hükmeden dört büyük şirketten birisi olan KPMG'nin, 1996-2002 yıllarında müşterilerine sağladığı, sistimal içeren, fesat karışan vergi muafiyeti hizmetleri nedeniyle sıkıntılı bir dönem geçirdi. KPMG, Amerikan Hükümeti ile bu sözkonusu vergi yolsuzluğu konusunda anlaşmaya vardı. Suç defteri çok kabarıktı ve haliyle ödediği fiyat da yüksek oldu.

KPMG için bir hayat meselesi niteliği kazanan bu soruşturmada Hükümet, KPMG tarafından 1996-2002 yıllarında müşterilerine sunulan vergi müşavirliği hizmetleri yoluyla, bazı zengin vergi mükelleflerinin 11 milyar dolar tutarında aslı astarı olmayan zararlar göstermek suretiyle 2.5 milyar dolar tutarında vergi kaçırdıklarını iddia ediyordu.

KPMG ağustos ayının sonlarında Amerikan Hükümeti ile, firmanın cezai bir mahkumiyet almasını önlemek üzere bir anlaşmaya vardı. Anlaşmaya göre firma yanlış yaptığını, verdiği vergi muafiyeti hizmetlerinden birisinde yolsuzluk bulunduğunu kabul ediyor. Amerikan Dahili Gelir İdaresi'nin vergi geliri kaybına uğramasına yol açtığı için KPMG, Hükümete 456 mil-

yon dolar tutarında tazminat ödemeyi kabul ettiği gibi, bir bağımsız gözetim görevlisinin atanması ve firmanın bundan böyle vergi danışmanlığı işlerini tümüyle bırakması gibi diğer bazı önemli yaptırımların altına da imza atıyor. Hernekadar verilen ceza ürkütücü ise de, varılan sonucun bazı ayrıntıları kadar önem taşıyor.⁽¹⁾ Bunlardan birincisi, KPMG'nin sağladığı işbirliği ile, ikisi vaktiyle sözkonusu denetim firmasının vergi uygulamalarını yönetmiş olan, eski yedi ortağı dahil firmanın sekiz çalışanının cezai mahkumiyet savıyla yargılanacak olmaları. Yerine getirmiş oldukları iş nedeniyle adli soruşturmaya tabi tutulan mensuplarının savunma masraflarını üstlenen çoğu firmanın aksine, KPMG bu tür masraflar için bir tavan tespit etti ve vergi

muafiyetleri alanında çalışmış olan düzinelerce çalışanının işine son verdi.

Bilanço'nun geçen sayısında da belirtildiği gibi KPMG'nin bu olayda alacağı bir cezai mahkumiyet kararı, aynen Arthur Andersen'in Enronla ilgili davasında olduğu gibi, onun için bir idam cezası niteliği taşıyordu. Bu durumu dikkate alan yargıçlar bir cezai mahkumiyet kararı vermek yerine KPMG ile bir anlaşma yapmak suretiyle 'yargılamanın ertelenmesi' kararına vardılar. Bu karar çerçevesinde KPMG'nin varılan anlaşmadan kaynaklanan tüm yükümlülüklerini yerine getirmesi halinde, aleyhinde öne sürülen tüm suçlamalar önümüzdeki yılın sonunda kaldırılacak.

Mahkeme heyetince varılan bu karar her hal ve karda kendine has bir karar olacak.⁽¹⁾ Zira Federal Genel yargıç tarafından yapılan açıklama da, KPMG tarafından düzenlenen vergi muafiyeti beyanlarının yolsuzluk içerdiğinin belirtilmesine rağmen, bu hizmet kolundaki yoğunlaşmadan (sadece dört büyük firmanın piyasanın çok önemli bir bölümünü kontrol etmesinden) ötürü, yargıçların bu denetim firması hakkında ileri sürdükleri suçlamalarının mahkeme aşamasına taşınmayacağı anlaşılıyor Nitekim Washington'da konuyla ilgili olarak yapılan basın konferansında Baş Yargıç Alberto R. Gonzales, aralarında KPMG'nin en azından bir süre işsiz durumda kalacak 18 bin çalışanın geleceği gibi hususların bulunduğu ikinci derecedeki hususların da, bu olayda, bu yönde bir karara varmalarında etkili olduğunu belirtmiş ve şöyle demiştir: "Bir kurumun suçlanması onun masum çalışanlarını olumsuz yönde etkileyebilir ... ve hatta ulusal ekonomi üzerinde etkili olabilir."⁽²⁾

Uzun süren soruşturma sonucu ilgili Hükümet makamlarıyla varılan bu anlaşma KPMG için bir zafer ve onun hukukçuları için bir aklanma oluşturmaktadır, zira bu şekilde firma Arthur Andersen'i iflasa götüren bir cezai mahkumiyet sürecinden, görece olarak hafif bir yara alarak kurtulmuştur.

Hernekadar KPMG, bu içine yolsuzluk karışmış olan vergi muafiyeti işlerinden dolayı cezai mahkumiyet almadan kurtulmuş olsa da, Federal yargıçlar, KPMG'nin sekiz eski ortağı ile bir hukukçu hakkın-

da yasadışı davranış nedeniyle cezai soruşturma başlattılar. Suçlananlar KPMG'nin vergi bölümünde en üst kademelerde çalışmış olan insanlar. Sanıkların avukatları müvekkillerinin yasaları çiğnemediğini, söz konusu vergi muafiyeti işlemlerini vergi yasaları ve KPMG tarafından konulmuş olan kurallar çerçevesindeki yürütmüş olduklarını iddia ediyorlar. Dokuz sanık 6 Eylül tarihinde Federal Yargıçlar karşısında verdikleri ifadelerden sonra serbest bırakıldılar ancak mahkeme kendilerinden, tutarı 300 bin dolar ile 3.5 milyon dolar arasında değişen senet tanzim edip vermelerini talep etti.⁽³⁾ Sanıklardan her birisi, suçlu bulundukları takdirde yasaya aykırılık oluşturan her bir olayla ilgili olarak beş yıl süreli bir hapis cezası alabilecek ve yüksek tazminatlar ödemeye mahkum edilebilecekler.

İlk ifadelerin alınmasını müteakip yargıçlar, yolsuzluk içeren vergi muafiyeti beyanında bulunmanın ötesinde, KPMG'nin bu eski yöneticilerinin vergi kaçırma ve adaletin tecellisine mani olma suçlarıyla da yargılanacak şekilde, soruşturma kapsamının genişletileceğini ve bu sanıklara ilaveten bir düzine kadar yeni sanık hakkında da soruşturma başlatacaklarını açıkladılar⁽³⁾

Dört büyük muhasebe firmasından en küçüğü olan KPMG vergi muafiyeti konusuna geç el atmış olanlardan birisi idi. Menkul kıymet piyasasında, özellikle teknoloji şirketi hisselerinde 90'lı yıllarda yaşanan aşırı yükselme, şişme, yeni sahip oldukları servetleri vergiden kaçırmak için hevesli bir sürü zen-

gin yaratmıştı ve o güne kadar yapmakta oldukları geleneksel denetim işlerindeki çok daha karlı olanını yapmaya istekli muhasebe firmaları bu kişilere yardımcı olmaya hazırdılar Senato Alt Komitesinin 2003 yılında hazırlamış olduğu bir raporda da belirtildiği gibi, bu vergi muafiyeti sağlama işinin boyutları çok büyümüştü ve büyük ya da orta boyutlu olsun, hemen her muhasebe firması, şahıs ve kurumsal müşterileri için, vergiye tabi gelirlerini gizlice ortadan kaldırmalarına, gizlemelerine olanak sağlayacak ve kağıt üstünde, gerçek olmayan fiktif zararlarla sonuçlanan karmaşık takas işlemleri içeren "vergileme işleri" yarattılar.⁽⁴⁾

Ve neticede yetkili makamlar bu olayları açığa çıkardılar ve aralarında Ernst & Young ve PricewaterhouseCoopers'ın da bulunduğu bir çok muhasebe firması Hükümetle masaya oturup, anlaşarak bu sorunları hallettiler. Fakat KPMG bunu yapmadı. Ernst & Young ile yürütülen "birleşme" görüşmelerinin bir sonuç vermeden bitmesinden sonra KPMG, 1997 yılında yoğun biçimde vergi muafiyeti sağlama işine sarıldı. Zira birleşme sürecinde Ernst & Young'ın defterlerini inceden, inceye gözden geçirirlerken, bir rakiplerinin, hatta bazen KPMG'nin kendi müşterileri dahil, kişi ve kurumlara, nasıl hırsla vergi muafiyeti sağlayıp, yağmıla para kazanıp, hızlı bir şekilde büyüdüğüne tanık olmuşlardı.

KPMG'nin o tarihteki icra başkanı ve diğer üst kademe yöneticiler, rakiplerinin yaptığını kendilerinin de

yapma mecburiyeti içinde olduklarına karar verdiler. Ve firma 1998 yılında bu tür vergi işlerini yürütmek üzere Vergi bölümünün Başkanı Jeffry M Stein'i görevlendirdi. Stein'in yönetimi altında KPMG'nin 'vergi departmanı' bütün gücüyle bu işe sarıldı ve on binden fazla ortak ve görevliyi içinde barındıran bu departman kısa bir süre içinde firmanın en kıymetli bölümü haline geldi. Öyle ki 2002 yılında Firma, Amerika'da elde etmiş olduğu toplam 3.2 milyar dolar tutarındaki hasılatın 1.2 milyar dolarını sadece söz konusu vergi muafiyeti sağlama işinden kazanıyordu. Firma bu işe geç başlamıştı ama sonunda bu tür hizmetlerin en büyük sağlayıcısı olmuştu.

Ve sonunda KPMG Amerikan Dahili Gelir İdaresinin (I.R.S.) radarlarına yakalandı. İdare 2002 yılında KPMG'den defalarca, bazı vergi muafiyeti hizmetleri ve müşterileri ile ilgili olarak ifade vermesini talep etti. KPMG bu talepleri reddetti ve sonraları sadece bazı yatırımcıların isimlerini vermekle yetindi. Daha önce Gelir İdaresinde, Hazine'de ve Adalet Bakanlığı'nda çalışmış olan bürokratları bünyesine katmış olan KPMG, Dahili Gelir İdaresi'ni yola getirebileceğini düşünmüştü.

Ernst & Young 2003 yılında I.R.S. ile bir ceza soruşturması ile ilgili olarak müzakerelerde bulunup, 15 milyon dolar ceza ödemek sureti-

le davanın sonuçlanmasını sağladığı vakit, o tarihlerde firmanın vergi hizmetleri Bölüm Başkan Yardımcısı olan Mark A. Weinberger Hükümet ile olan ilişkilerinde iki seçenekleri olduğunu ifade etmişti. "Onlarla mücadele etmeyi ve uzun sürecek bir savaşı tercih edebilir-dik ki, bu bizim müşterilerimizi ve bizi olumsuz yönde etkileyebilecekti veya tüm sorunların çözümünü için çaba harcamayı ve onları geride bırakmayı."⁽⁴⁾

Ama KPMG, verdiği vergi muafiyeti hizmetleri Dahili Gelir İdaresi (I.R.S.) tarafından inceleme konusu yapılınca onunla savaşmayı tercih etti. Ve bu tutumunu, şirketlerle ilgili kamuoyu düşünce tarzının, şirketlerin hesap verebilir olmasından ve düzenleyici Hükümet makamlarından yana tavır almış olduğu Enron ve Worldcom olayları sonrasında da sürdürdü. KPMG vergi muafiyeti ile ilgili hizmetlerine ait dokümanları I.R.S.'ye teslim etme mecburiyeti olmadığı şeklindeki ısrarını bir yıl daha sürdürdü. Bunun üzerine Temmuz 2002'de Adalet Bakanlığı, KPMG'yi I.R.S. yetkililerine ifade vermeye zorlamak üzere ceza davası açtı.

Artık KPMG duvara toslamıştı. Senato Alt Komitesinin Raporu, Komitenin elde ettiği e-mail mesajları, bazı bilgi kaynakları ve muhbirlerin verdiği bilgiler ışığında, firmanın vergi departmanını; sağla-

nan muafiyetlerin yasal olup, olmadığına nadiren sığulandığı, bu verilen vergi muafiyeti hizmetleri karşılığı alınan ücretlerin deruhte edilen risklerden çok yüksek tutulduğu ve müşterilerin bu tür hizmetleri almaya yönlendirilebildiği bir yer olarak tanımlandı. Ve firmanın eski bir kıdemli yöneticisi, Senato'da yapılan soruşturma ve alınan ifadeleri KPMG için 'sonun başlangıcı' olarak tanımladı.

Bundan sonra gelişmeler hızlandı. Firma daha sonra 2 nolu İcra Başkanı olan eski Vergi Bölümü Başkanı Jeffry M. Stein'in emekliye ayrıldığını duyurdu. Şubat 2004'te Adalet Bakanlığı Manhattan'da bir büyük Jüri oluşturdu. Ve KPMG'nin aksi yöndeki tüm çabalarına rağmen bir ceza soruşturması başlatıldı.

Olayın başından itibaren yetkililere karşı ortaya koyduğu ısrarlı direniş nedeniyle, onlardan kendisine karşı daha anlayışlı bir tavır göstermelerini isteme lüksüne sahip olmayan KPMG için bu, ölüm-kalım niteliği taşıyan cezai soruşturma, firmanın bazı olaylarda yolsuzluk, fesat içeren bir tutum sergilediğini kabul ettiği, eski yöneticiler için yürütülecek ceza soruşturmalarında yetkililere yardımcı olmayı vaat ettiği ve 456 milyon dolar ceza ödemeye razı olduğu bir anlaşma ile sonuçlandı.

(1) The Economist, 3-9 Eylül, S. 66.

(2) Washington Post, 29 Ağustos 2005.

(3) The New York Times, 7 Eylül 2005.

(4) The New York Times, 28 Ağustos 2005.

İnşaat sektörü ekonomik büyümenin itici gücü

Derin bir ekonomik krizin yaşandığı ve milli hasılanın yüzde 9.5 oranında rekor düzeyde bir daralma sergilediği 2001 yılı ertesinde, 2002 yılı ilk çeyreğinden itibaren başlayan ekonomik büyüme eğilimi kesintisiz biçimde 14 dönemdir sürmekte olup, 2005 yılının ikinci üç aylık döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre Gayrisafi Milli Hasıla yüzde 3.4 ve Gayrisafi Yurtiçi Hasıla da yüzde 4.2 oranında büyümüş - tür.

Ekonomiyi soğutmaya yönelik olarak alınmış olan önlemlerin etkisiyle geçen yılın son iki döneminde daha ılımlı bir büyüme ortaya koyan milli hasıla, bu yılın ilk iki çeyreğinde, ihracat hacmindeki ve sanayi üretimindeki büyüme hızlarının düşmesiyle daha yavaş bir büyüme sergilemiştir. Ekonomik büyümedeki yavaşlama 2005 yılının ikinci üç aylık döneminde daha belirgin bir nitelik kazanmıştır. Geçen yıl

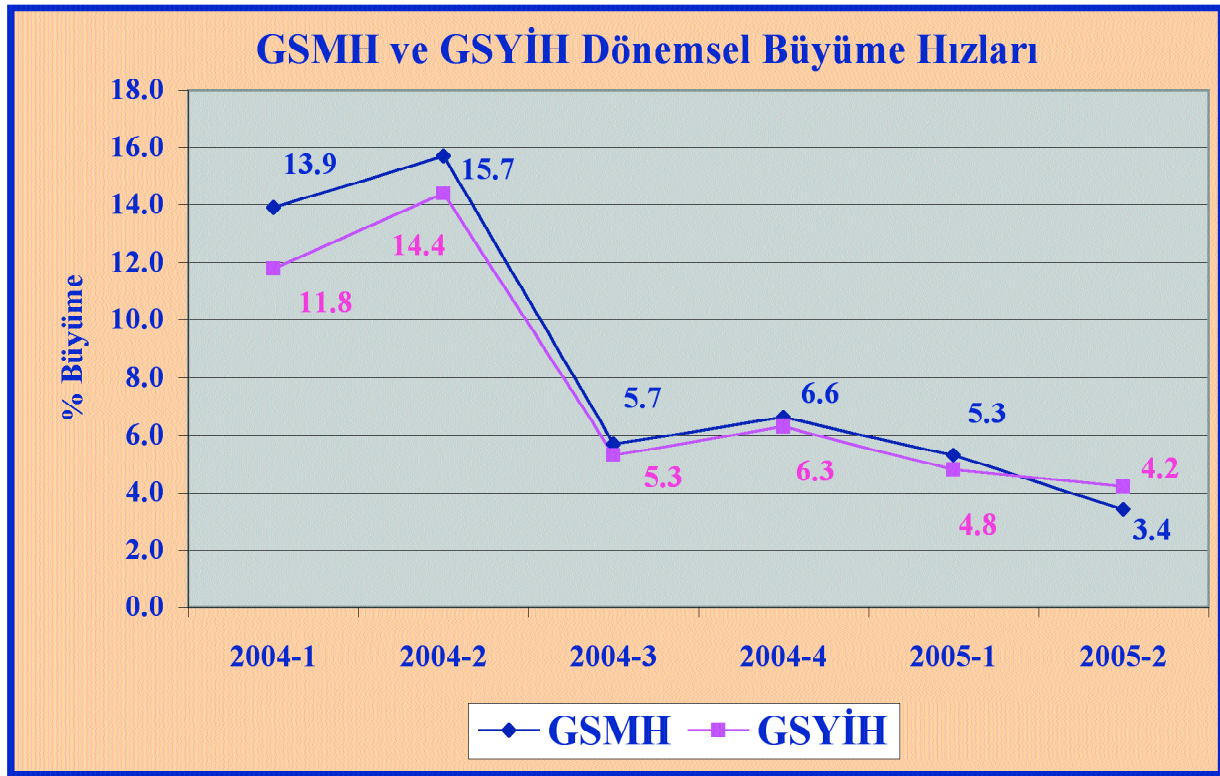
sabit fiyatlar üzerinden rekor düzeyde, yüzde 9.9 oranında büyüme gösteren GSMH, bir önceki yılın aynı dönemlerine göre bu yılın ilk çeyreğinde yüzde 5.3, ikinci çeyreğinde ise, biraz daha yavaşlayarak, yüzde 3.4 oranında büyüme gösterirken, aynı dönemler itibariyle GSYİH'daki artış sırasıyla yüzde 4.8 ve yüzde 4.2 olmuştur.

Bu yılın ikinci üç aylık döneminde GSMH'da gerçekleşen büyüme oranı 2002 yılı birinci çeyre

ğinden, GSYİH'da gerçekleşen büyüme oranı ise 2003 yılı ikinci çeyreğinden sonraki en düşük büyüme hızlarını oluşturmuştur.

2005 yılının ikinci üç aylık döneminde GSMH bir önceki yılın aynı dönemine göre cari fiyatlar üzerinden yüzde 14.2 oranında artarak 109 milyar 259 milyon YTL olarak, 1987 yılı sabit fiyatları üzerinden ise reel yüzde 3.4 oranında yükselerek 33 milyon 841 bin YTL olarak gerçek-

BİLANÇO

leşmiştir. Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) tarafından, 2005 yılının ilk yarısında, geçen yılın aynı dönemine göre sabit fiyatlar üzerinden, GSMH'daki artış yüzde 4.3, GSYİH'daki artış ise yüzde 4.5 olarak hesaplanmıştır.

Bu yılın ikinci üç aylık döneminde reel bazda tarım sektörü katma değeri sadece yüzde 0.1 düzeyinde bir büyüme ile yaklaşık geçen yılın aynı dönemindeki değerini korurken, sanayi sektöründe geçen yılın ikinci yarısında başlayan yavaşlama eğilimi güçlenerek devam etmiş ve sözkonusu sektördeki büyüme yüzde 3.9

düzeyinde kalmıştır. Uzun süren bir daralma ve durgunluk döneminin ardından 2005 yılı ilk çeyreğinde güçlü bir canlanma gös-

teren inşaat sektörü bu canlılığı ikinci çeyrekte de sürdürmüş ve yüzde 22.2 oranında büyümüştür. Sınai üretimdeki ve

SEKTÖREL BÜYÜME HIZLARI (Bir Önceki Yılın Aynı Dönemlerine Göre % Değişme)									
			2004				2005		
	2003	2004	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	6 Aylık
Tarım	-2.5	2.0	2.7	4.3	-1.4	9.1	0.0	0.1	0.1
Sanayi	7.8	9.4	10.4	15.7	7.5	4.0	5.5	3.9	4.6
İnşaat	-9.0	4.6	12.7	6.5	3.9	-0.5	16.5	22.2	19.7
Ticaret	8.1	12.8	17.9	19.7	7.7	8.9	5.8	4.3	5.0
Ulaştırma	8.4	6.8	5.4	12.0	4.3	6.2	1.6	2.2	1.9
Mali Kuruluşlar	-6.3	1.1	0.6	1.2	1.2	1.3	0.7	0.3	0.5
Konut Sahipliği	1.4	1.8	1.8	1.9	1.8	1.8	1.4	1.6	1.5
Serb. Mesl. ve Hizm.	5.2	8.0	10.3	13.5	4.5	5.5	4.7	4.1	4.4
(-) İzafi Banka Hizm.	-7.3	1.7	0.4	2.7	1.9	1.9	1.4	1.0	1.2
Devlet Hizmetleri	0.8	1.2	1.4	1.0	1.1	1.2	-0.6	0.4	-0.1
Kar Amacı Olm. Ö. Hi.	-1.0	0.2	0.9	0.8	-0.7	-0.1	-1.3	0.1	-0.6
İthalat Vergisi	22.6	26.2	38.1	33.2	20.8	15.7	8.4	8.7	8.6
GSYİH	5.8	8.9	11.8	14.4	5.3	6.3	4.8	4.2	4.5
GSMH	5.9	9.9	13.9	15.7	5.7	6.6	5.3	3.4	4.3

özellikle ihracat olmak üzere dış ticaret hacmindeki büyümenin yavaşlamasına paralel olarak ticaret sektöründe de, büyüme daha da yavaşlayarak bu yılın ikinci çeyreğinde yüzde 4.3 oranında gerçekleşmiştir.

Yılın ilk yarısına bakıldığında geçen yılın aynı dönemine göre en hızlı büyümenin yüzde 19.7 ile inşaat sektöründe gerçekleştiği, bunu yüzde 8.6 ile ithalat vergisinin, yüzde 5.0 ile ticaret sektörünün, yüzde 4.6 ile sanayi sektörünün ve yüzde 4.4 ile serbest meslek ve hizmetlerin izlediği,

buna karşılık devlet hizmetlerinin, cüzi de olsa, yüzde 0.1 oranında daraldığı gözlemlenmektedir.

Toplam talebin yaklaşık üçte ikisine yakın bir bölümünü oluşturan ‘özel nihai tüketim harcamaları’nda 2005 yılının ikinci üç aylık döneminde meydana gelen yüzde 4.4 oranındaki büyüme, aynı dönem itibarıyla GSYİH’da gerçekleşen yaklaşık aynı düzeydeki büyümenin başlıca belirleyici unsuru olurken, yine toplam talebin sözkonusu

dönemde üçte birine yakın bölümünü meydana getiren ‘gayri safi sabit sermaye oluşumu’nun yüzde 17.9 oranında yüksek bir hızda büyümesi, önemli düzeyde negatif bakiye veren dış talebin büyüme üzerindeki olumsuz etkisini gidermiştir.

Harcamalar yöntemiyle GSYİH gerçekleşmesi incelendiğinde, 2005 yılının ikinci çeyreğinde geçen yılın aynı dönemine göre, yüzde 2.6 genişleme ile dayanıklı tüketim mallarına yapılan harcamaların yavaşlama eğili-

BİLANÇO

mini sürdürdüğü, gıda ve içki harcamalarının yüzde 8.8, yarı dayanıklı ve dayanıksız tüketim malları harcamalarının yüzde 4.2, hizmet harcamalarının yüzde 3.7 ve konut sahipliği harcamalarının ise yüzde 1.6 oranında yükseldiği, buna karşılık enerji, ulaştırma ve haberleşme harcamalarındaki azalışın birinci döneme göre biraz gerileyerek yüzde 0.7'ye düştüğü gözlemlenmektedir.

Yılın ikinci çeyreğinde kamu nihai tüketim harcamaları yüzde 4.0 oranında büyürken, kamu sektörü yatırım harcamalarının yüzde 31.1 oranında yüksek bir

hızda büyümesi, bu dönemde gayri safi sabit sermaye oluşumunun yüzde 17.9 oranında genişlemesine katkıda bulunmuştur. Toplam gayri safi sabit sermaye oluşumunun bu dönemde yüzde 85.0'ini oluşturan özel sektör yatırım harcamaları ise yüzde 15.8 oranında büyüme göstermiştir. Harcamalar açısından kamu sektörü sabit sermaye yatırımlarının yüzde 31.1 gibi dikkat çekici bir büyüme göstermesinde geçen yılın ikinci dönemine ilişkin baz değeri düşüklüğünün önemli etkisi olmuştur.

Net dış talep bu yılın ikinci çeyreğinde de GSYİH büyümesi

üzerindeki olumsuz etkisini sürdürmüştür. Bu dönemde ihracat yüzde 44.5 oranında büyürken, ithalat daha hızlı şekilde yüzde 56.1 oranında artmıştır

2005 yılının ikinci üç aylık döneminde harcama gruplarının GSYİH büyümesine katkıları gözden geçirildiğinde; özel nihai tüketim harcamalarının 2.8 puan, özel ve kamu sektörü yatırım harcamaları toplamının 5.5 puan olumlu katkıda bulunduğu, buna karşılık negatif bakiye veren net ihracatın 3.1 puan olumsuz etkide bulunduğu anlaşılmaktadır.

TALEP UNSURLARINDAKİ GELİŞMELER (Bir Önceki Yılın Aynı Dönemlerine Göre % Değişme)

			2004				2005	
	2003	2004	I.	II.	III.	IV.	I.	II.
Kamu Tüketim Harcamaları	-2.4	0.5	2.6	-7.8	-7.0	11.1	4.3	4.0
Özel Tüketim Harcamaları	6.6	10.	12.4	18.4	7.3	3.6	4.0	4.4
Sabit Sermaye Yatırımları	10.0	32.4	57.6	47.4	26.1	11.2	6.9	17.9
Kamu	-11.5	-4.7	-5.9	-8.7	-10.8	0.9	36.6	31.1
Özel	20.3	45.5	65.5	63.1	38.9	17.7	4.8	15.8
Stok Değişimleri ⁽¹⁾	3.0	1.1	2.5	1.4	-1.2	2.5	0.1	1.2
Net Mal ve Hizmet İhracatı ⁽¹⁾	-3.1	-4.9	-9.1	-7.7	-2.2	-2.2	0.0	-3.1
Mal ve Hizmet İhrac.	16.0	12.5	10.9	17.2	8.2	14.4	11.3	4.7
Mal ve Hizmet İthal.	27.1	24.7	31.3	32.7	16.1	19.6	9.3	9.2
GSYİH (Harcama)	5.8	9.0	11.8	14.4	5.3	6.3	4.8	4.4

(1) GSYİH büyümesine katkı

Petrolün faturası gelişmekte olan ÷lkelere

Gelişmekte olan ÷lkelerde enerji yoğunluğu katsayısı, gelişmiş ÷lkelere göre çok yüksek seyrediyor. Bu durum onların petrol şoklarına karşı olan duyarlılıklarını önemli ölçüde artırmakta. Türkiye'nin de enerji yoğunluğu günden, güne artıyor. Petrol fiyatında artık kalıcılık kazanmaya başlayan bu yüksek seyir nedeniyle 2005 ve 2006 yıllarına ilişkin olarak petrol fiyatı beklentileri yükseltilirken, ekonomik büyüme hedefleri de aşağıya doğru revize edildi.

Gazete ve TV'lerde sık sık ÷lkemizde akaryakıt fiyatlarının çok yüksek olduğundan yakınılır ve kişi başına milli gelirin daha düşük olmasına rağmen Türkiye'de, örneğin benzin fiyatlarının hemen tüm Avrupa ÷lkelerinde olduğundan daha yüksek olduğuna işaret edilir.

÷lkemizde akaryakıt fiyatları gerçeğten yüksek midir? Bu soruya birbirinin aksi yönde iki türlü yanıt verilebilir. Kimisi yukarda verilen uluslararası karşılaştırmaları sıralayarak "evet yüksektir" der. Ama kimileri de çıkıp "eğer yeteri kadar yüksek olsaydı, taksiler müşteri yakalamak için sabahtan akşama kadar boşa benzin yakarak caddeleri arşınlayıp, müşteri peşinde koşuşturmazlardı veya insanlar işe

gidip gelirken yanlarında yaklaşık bir ton yük taşımaz, daha çok yürür, bisiklete biner ya da toplu taşım araçlarını tercih ederlerdi" diye cevaplayabilir.

2002 yılı mart ayından itibaren yumuşak fakat kararlı bir yükselme eğilimi içinde olan ve 2003 yılı sonlarına kadar 20.0-30.0 dolar aralığında seyretmiş petrol fiyatları, 2004 yılı başından buyana gide rek yükselen bir ivme kazanmış ve o yılın sonbaharında 40.0 doların üstünü görmüştür. Ancak 2005 yılında uluslararası piyasalarda petrol fiyatı alanında yaşanan gelişmeler küresel ekonomiye yeni bir petrol şoku yaşatacak kadar ürkütücü olmuştur. Türkiye'nin petrol ithalatı istatistiklerine bakıldığında 2002 Ocak ayında 18.6 dolar/varil

(d/v) olan ortalama cif ithal fiyatı o yılın aralık ayında 26.0 dolar/varile (d/v) yükselmiş, 2002 yılı genelinde ortalama 23.4 d/v olan ithal maliyeti, 2003 yılında 26.9 d/v'e, 2004 yılında 34.5 d/v'e ve içinde bulunduğumuz yılın ocak-haziran döneminde de 45.0 d/v'e yükselmiş bulunuyor. Aralık 2004'te 34.5 d/v olan ortalama cif ithal maliyeti ocak 2005'te 38.3 d/v ve haziran 2005 ayında da 45.0 d/v olarak gerçekleşmiştir. Fiyat artışları doğal olarak Türkiye'nin ödediği petrol faturasına da yansımıştır 2002 yılında 4 milyar 88 milyon dolar olan yıllık petrol faturası, 2003 yılında 4 milyar 777 milyon dolara, 2004 yılında da 6 milyar 91 milyon dolara yükselmiştir. Geçen yıl ilk altı ayda ithal edilmiş olan 12.1 milyon ton

BİLANÇO

petrol için 2 milyar 767 milyon dolar ödenmişken, bu yılın ilk altı ayında ithal edilen 11.4 milyon ton petrol için yaklaşık bir milyar dolar artışla, 3 milyar 787 milyon dolar ödenmiştir.

Petrol faturasındaki bu hızlı kabarma şüphesiz, bu yılın ilk yedi aylık döneminde 18.2 milyar dolar dış ticaret açığı ve 15.0 milyar dolar da cari işlemler hesabı açığı veren ülkemiz ekonomisi üzerinde önemli bir ek yük oluşturacaktır.

Petrol fiyatı artışlarının net petrol ithalatçısı olan bir ülke üzerinde yaratacağı olumsuz etki sadece o ülkenin ithal ettiği petrol miktarına ve petrol için ödenen parasal tutarın toplam ithalata veya GSMH'ya olan oranına bağlı olmayıp, aynı zamanda o ülkenin enerji yoğunluğu katsayısına da - bir birim GSYİH üretmek için gerekli olan petrol kullanımı - önemli ölçüde bağlı bulunmaktadır. Yetmişli yılların başından buyana tanık olunan üç petrol şokunun dürtüsüyle gelişmiş ülkeler aldıkları önlemlerle, enerji yoğunluk katsayılarını önemli ölçüde düşürmüşlerdir. Gelişmekte olan ülkelerde de gelişme süreci ilerledikçe, imalat sanayiinin gelişimine ve otomobil kullanımındaki artışa dayalı olarak başlangıçta büyüme eğilimi gösteren bu katsayı, ekonomik gelişmeyle birlikte giderek küçülecektir. Ancak gelişmekte olan ülkelerde günümüzde, bu enerji yoğunluğu katsayısı gelişmiş ülkelere göre çok yüksektir ve bu durum onların petrol şoklarına kar-

şı olan duyarlılıklarını önemli ölçüde artırmaktadır OECD tarafından derlenen verilere göre 1970 yılından buyana enerji yoğunluğu katsayısı gelişmiş ülkelerde yüzde 45 oranında düşerken, gelişmekte olan ülkelerde yüzde 20 oranında büyümüştür. Zira enerji tasarrufuna yönelik yatırımlara ancak belirli bir zenginlik düzeyine ulaşılnca geçilebilmektedir.

Petrol fiyat artışlarının doğrudan etkisi dikkate alındığında Asya'nın gelişmekte olan iki ülkesi, Çin ile Hindistan'ın bu alanda büyük duyarlılığa sahip oldukları görülmektedir. Zira son on yıllık dönemde dünya petrol talebinde meydana gelen artışın yüzde 40.0'ı Asya'nın gelişmekte olan ülkelerinden kaynaklanırken, gelişmiş OECD üyesi ülkelerin petrol talep artışındaki payı yüzde 35.0'te kalmıştır. Bu tabloyu daha da önemli hale getiren husus Asya'nın iki büyük ekonomisinin enerji yoğunluğu katsayılarının çok yüksek olmasıdır. Gerçekten 2003 yılı verilerine göre Çin'in enerji yoğunluğu OECD ortalamasının 2.3 katı iken, Hindistan'ın enerji yoğunluk katsayısı yine OECD ortalamasının 2.9 katıdır. Ve bu iki ülkenin geçmiş yakın dönemde gösterdikleri hızlı ekonomik büyüme yüksek enerji yoğunluk katsayısıyla bir araya geldiğinde bu ülkelerin petrol fiyatı artışlarına olan duyarlılığı daha da önem kazanmaktadır. Diğer taraftan 1994-2004 döneminde küresel petrol talebi içinde ABD, Avrupa ve Japonya'nın payları düşüş gösterir-

ken Çin'in payı yüzde 4.6'dan yüzde 8.2'ye, Hindistan'ın payı ise yüzde 2.1'den yüzde 3.2'ye tırmanmıştır. Bu iki ülkenin toplam petrol talebi içinde ithal payının yüksek olması durumu da petrol fiyatı artışlarına duyarlılığı arttıran bir diğer unsurdur.

Türkiye de, dünyada petrole en çok bağımlı olan ülkelerden birisidir. Bu hususu, enerji santrallerini, fabrikaları çalıştırmak, hatta apartmanları ısıtmak için yeterli fuel oilin, traktörleri, kamyonları yürütmek için yeterli mazotun bulunmadığı 70'li yılları yaşayan, uzun benzin kuyruklarında bekleyen orta yaşlı ve yaşlı nüfus çok iyi takdir edecektir. Ve Türkiye'nin enerji yoğunluğu günden, güne artmaktadır da. Morgan Stanley finans kuruluşu ülkemizde bir birim GSYİH üretimi için gerekli petrol ve doğal gaz tüketiminin son beş yıllık dönemde yüzde 8.3 ve 1990 yılından buyana da yüzde 32.9 oranında yükselmiş olduğunu belirtmektedir.⁽¹⁾ 2004 yılı verilerine göre ülkemizde GSYİH için gerekli ithal petrol miktarı 5900 varil düzeyindedir ki, bu gelişmekte olan ülkeler arasında dahi gerçekten yüksek bir rakamdır. Almanya ve Fransa'da geçerli olan rakamların altı katı mertebesinde.

Petrol fiyat artışlarının bu doğrudan etkilerinin yanısıra, özellikle GSYİH'ları ve ekonomik büyüme-leri ihracata bağlı olan ekonomiler için dolaylı etkileri de olacaktır. Küreselleşme süreci bu dolaylı et-

kilerin yoğunluğunu arttırmıştır. Günümüzde konut fiyatı şişmeleri- nin yarattığı servet artışı etkisiyle tasarruf oranını sıfıra düşüren ve borçluluk oranını hızla arttıran Amerikan tüketicisi küresel ekonomik büyümenin motoru durumundadır. ABD'nin bütçe ve GSYİH'nın yüzde 6.0'sını bulan dış ticaret ikiz açıkları küresel büyümenin başlıca dayanaklarını oluşturmaktadır. Daha önce yaşanmış olan petrol şoklarında, Amerikan tüketicisinin, yaptığı tasarrufları azaltmak suretiyle tüketimini aynen sürdürme olanağı bulunuyordu. Gerçekten ABD vatandaşının ortalama tasarruf oranı 70'li yıllardaki ilk petrol şokları sırasında, GSYİH'nın oranı olarak, yüzde 9.5 ve 1991 yılındaki Körfez savaşı sırasında da yüzde 7.0 idi. Petrol fiyatlarındaki artışın, sıfır tasarruf oranı nedeniyle ABD'nde tüketicileri diğer harcamalarından kısmaya yöneltmesi, tüketim harcamalarının ve ithalatın azalmasına yol açabilir ki, bu durum hem ABD'nde, hem toplam ihracatının üçte birini bu ülkeye yönlendiren Çin'de ve diğer ihracatçı ülkelerde büyümenin yavaşlamasına yol açabilir. Çin ekonomisindeki yavaşlama ise başta Japonya olmak üzere diğer Asya ülkelerinin ekonomisini olumsuz yönde etkileyecektir. Şüphesiz Türkiye de böyle bir gelişmeden olumsuz yönde etkilenecektir.

Petrol fiyatında artık kalıcılık kazanmaya başlayan bu yüksek seyir

nedeniyle 2005 ve 2006 yıllarına ilişkin olarak petrol fiyatı beklentileri yükseltilirken, ekonomik büyüme hedefleri de aşağıya doğru revize edilmiştir. Morgan Stanley 2005 yılı için ham petrol (Brent) ortalama fiyatını 51.4 dolar/varil'den (dv), 58.6 dv'ye ve 2006 yılı için de 44.5 dv'den, 63.7 dolar/varil'e yükseltmiştir. Aynı kuruluş küresel büyüme tahminlerini de aşağı yönde revize etmiştir. Küresel büyüme oranı 2005 yılı için yüzde 4.1'den yüzde 4.0'e düşürülürken, 2006 yılı küresel büyüme projeksiyonu da yüzde 4.1'den, yüzde 3.7'ye çekilmiştir. Aynı durum Türkiye için de söz konusu olmuştur. Reel GSYİH büyüme tahmini 2005 yılı için yüzde 7.0'den, yüzde 6.2'ye çekilirken, 2006 yılı için yüzde 6.8'den yüzde 6.5'e indirilmiştir. (İkinci üç aylık ve yılın ilk yarısı için DİE tarafından yeni açıklanan büyüme rakamları, Morgan Stanley'in tahminlerinin oldukça iyimser kaldığı şeklinde bir izlenim vermektedir.)

Böyle bir manzara karşısında ekonominin selameti açısından ve bir de akaryakıt üzerinden alınan ÖTV tutarının toplam vergi gelirleri içindeki ağırlığı dikkate alındığında, ülkemizde yapılması gereken şey akaryakıt fiyatlarının ucuzlatılması değil, uluslararası piyasadaki fiyat artışlarının dahili fiyatlara aynen yansıtılmasıdır Zira ucuz akaryakıt demek israf edilen akaryakıt demektir. Ve bu alanda not edilmesi

gereken bir husus da, esasen 2002 yılı yazından buyana Türk Lirasının sürekli bir şekilde değer kazanmış olması nedeniyle, uluslararası piyasadaki petrol fiyat artışlarının iç piyasaya aynen yansıtılmamış ve dolayısıyla akaryakıt fiyatlarının (ve enflasyon oranının) görece olarak düşük kalmış olmasıdır. İlerde, halen aşırı değerli konumda bulunan YTL'nin değerinde meydana gelebilecek bir düzeltme hareketi, akaryakıt fiyatlarını ciddi bir sorun olarak gündeme taşıyacaktı.

Dolayısıyla ülkemizde akaryakıt tüketimi alanında temel amaç kısaca enerji yoğunluğu katsayısının düşürülmesi olmalıdır. Bu konu başlı başına ayrı bir uzmanlık alanıdır. Toplu taşıma olanaklarının artırılması ve kullanımının özendirilmesi, hidroelektrik ve rüzgar santrallerine ağırlık verilmesi, binalarda ısı yalıtımının artırılması, otomobil üzerindeki vergilerin tasarımında yakıt ekonomisinin ön planda göz önünde tutulması, şehir yerleşim ve ulaşım planlamasında ve konut yüzölçümlerinin belirlenmesinde giderek pahalalanacak akaryakıtın dikkate alınması, bu alanda akla ilk gelen hususlardır. Esasen ekonomik büyümesi ihracata değil de, iç talep genişlemesine bağlı olan ve bu iç tüketim canlılığını, kısa vadeli dış borçlanmayla finanse eden bir ülkede ticaret ve cari işlemler hesabı açığını daha da şişirecek bir petrol savurganlığını savunma olanağı bulunmamaktadır.

(1) <http://www.morganstanley.com/GEFdata/digests20050829>

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı:

Yoksul Ülkeler vergilendiriliyor

Yüksek gümrük duvarları ve zengin ülkelerin tarım destek politikaları, milyarlarca kişiyi insani gelişmeden uzak tutuyor. Yüksek gümrük tarifeleri yoksulların “vergilendirilmesi” olarak adlandırılıyor. Gelişmiş ülkeler aşırı üretim için tarım sektörüne günde 1 milyar dolar yatırım yapıyor.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yayınlanan insani gelişim raporu, gelişmiş ülkelerin uyguladığı haksız ticaret politikalarıyla, yoksul ülkelerin vergilendirildiği saptamasında bulundu.

UNDP tarafından yayınlanan rapor aynı zamanda “vergilendirme” olarak tanımladığı sorunu, yani dünyanın en yoksul ülkelerinin, zengin ülkelerde en yüksek gümrük tarifeleriyle karşılaşmasını eleştiriyor. Rapor aynı zamanda tarımsal teşviklerin ve zengin sanayileşmiş uluslardaki korumacılığın kalkınmakta olan ülkeler üzerindeki etkilerini inceliyor. Rapor, donör ülke-

lerin geliştirmekte olan ülkelerdeki tarıma destek için yılda bir milyar dolar harcadıklarını; kendi ülkelerindeki tarım teşviklerine ise günde 1 milyar dolar harcadıklarını gösteriyor; ki gelişmiş ülkelerdeki bu teşvikler dünyanın en yoksul çiftçilerine zarar veriyor. Rapor aynı zamanda Avrupa Birliği’nin ve ABD’nin, Dünya Ticaret Örgütü kurallarının etkinliğini azaltmak amacıyla, teşvik programlarını yeniden yapılandırdıkları uyarısında bulunuyor.

Zengin ülkelerdeki korumacı tarımsal tedbirlerin ve teşviklerin genel etkileri raporun tahminlerine göre geliştirmekte olan ülkelere yılda

yaklaşık 72 milyar dolara mal oluyor – Bu da 2003 yılındaki bütün resmi yardımların toplamına denk geliyor.

Raporun baş yazarı ve UNDP’nin İnsani Kalkınma Raporu Bölümü’nün Direktörü Kevin Watkins “Ticaret, insani gelişme konusunda, yardımın tek başına sağlayabileceğinden çok daha etkin bir kuvvet yaratabilir. Doha Görüşmeleri ciddiyet kazanmadığı sürece, tüm insanlık, küresel bütünleşme ile yaratılan refahtan pay almaktan mahrum kalacak” diyor.

Rapora göre, Afrika’nın güneyindeki ülkeler, ihracatta çok da fazla olmayan kazançlar elde etmelerine

rağmen, dünya pazarında giderek daha çok kenara itiliyor. Günümüzde, toplam 669 milyon nüfuslu bu bölge, dünya ihracatında, sadece 10 milyon nüfuslu Belçika'dan daha küçük bir paya sahip. Rapor-daki bulgulara göre, eğer Afrika 1980 yılında sahip olduğu dünya ihracat payına sahip olsaydı, bugün ihracatı yaklaşık 119 milyar dolar daha fazla olurdu. Raporda, bu miktarın, 2002 yılından beri zengin ülkeler tarafından yapılan bütün yardımların, yaklaşık beş katı olduğu belirtiliyor.

İnsani Gelişme Raporu'nda, ticaret sayesinde sağlanacak insani gelişme ve daha geniş ekonomik kazançlar vurgulanırken, artan ticaretin otomatik yararlar sağladığı iddiası da sorgulanıyor. Vietnam'ın ihracat artışını yoksulluğun azaltılmasına dönüştürmesindeki başarısı ile tarım alanındaki hızlı ithalat serbestleşmesinin, kısmen başlangıçtaki yüksek düzeydeki eşitsizliğin kırsal yoksulluğu daha da marjinal hale getirdiği Meksika'nın karşılaştığı zorluklar arasındaki çelişki dikkat çekici... Guatemala da, aşırı eşitsizliğin, ticaretin insani gelişim potansiyelini sınırladığı ülkelere örnek olarak gösteriliyor.

Raporda ayrıca, imkanı olan ülkelerdeki sanayi ve teknoloji politikalarının, bu ülkelerin dünya ticaretinde daha yüksek katma değerli

alanlara geçmelerindeki kritik rolü vurgulanıyor – Doğu Asya'nın başarılı olduğu, ama Latin Amerika'nın geride kaldığı bir alan... İnsani Gelişme Raporu, yoksulluğun azaltılması ve büyümenin artmasında daha geniş bir stratejinin parçası olarak ithalatın serbestleşmesinin yararlarını kabul etmekle birlikte, açıklığın kendi içinde her zaman büyüme için iyi olduğu iddiasını da sorguluyor. Rapor, reformun tasarımının, hızının ve zamanlamasının, serbestleştirme stratejisinin başarılı olmasında kritik önemi olduğunu ortaya koyuyor.

Rasyonel küresel ticaret kurallarının gerekliliği

Rapora göre, Birleşmiş Milletler Dünya Zirvesi, Doha görüşmelerini canlandırmak için çok önemli bir fırsat sağlıyor. Bütün Dünya Ticaret Örgütü üyelerinin üstlenmesi gereken roller olmakla birlikte, Rapora göre, esas sorumluluk zengin ülkelerin... Raporun baş yazarı Watkins, “Doha görüşmelerinin esas sorunu zengin ülkeler” diyerek, şunları ekliyor: “BM zirvesi zengin ülkelere, çözümün bir parçası olma şansını veriyor”

Zengin ülkeler sürekli olarak, kalkınmakta olan ülkelere yapılan ithalatlarda gümrük vergilerinin azaltılacağına ve kendi ülkelerinde tarıma sağladıkları desteği azaltacaklarına söz verseler de, Rapora

göre bu sözlerin hiçbirisi tutulmuş değil.

Raporun yazarları “Dünyanın en büyük ticari engelleri, en yoksul ülkelerin bazılarına karşı oluşturulmuş durumda” diyerek, zengin ülkelere ihracat yapan kalkınmakta olan ülkelerin karşılaştığı engellerin, zengin ülkelerin birbirleriyle ticaret yaptıklarında karşılaştıklarını ortalama olarak üç katı olduğuna dikkat çekiyor. Rapor, yoksul ülkelerin, zengin ülke ithalatının sadece üçte birini, ama bununla birlikte gümrük vergisi gelirlerinin üçte ikisini sağladığını ortaya koyarken, bu tür vergileri “çarpık vergilendirme” olarak adlandırıyor

Zararlı tarım destekleri

Raporda belirtildiğine göre, gelişmiş ülkeler dünya ticaret görüşmelerinin son turunda verilen bir sözü tutmak yerine, aslında, kendi ülkelerindeki tarımsal destekleri arttırdı. Bu da, gelişmiş ülkelere aşırı üretim için yapılan tarım desteklerinin günde 1 milyar doları bulmasına sebep oldu ki, gelişmiş ülkelerin kalkınmakta olan ülkelere yaptığı toplam yardım yılda 1 milyar dolar.

Destek yöntemleri değişmekle birlikte, zengin ülkelerin vergi mükellefleri ve tüketicileri, genel olarak zengin çiftçileri destekleyen bir sisteme para ödüyor ve aslında dünyanın en yoksul çiftçilerine za-

BİLANÇO

rar veriyor. Bu yoksul çiftçiler dünyanın en yüksek gümrük tarifelerinden bazılarına maruz kalıyor; küresel ve hatta yerel pazarlarda, devletler tarafından desteklenmiş ürünlerle rekabet etmek zorunda kalıyor. Böylece, zengin ülkelerin, dünya tarım ihracatındaki hisseleri (toplamın üçte ikisi), 1980’den beri değişmiyor.

Bugün, tarımdaki korumacı politikalar ve sübvansiyonlar nedeniyle kalkınmakta olan ülkeler yaklaşık 24 milyar dolar zarar ediyor. Ticarette kaybedilen her 1 dolar, azalan yatırım ve iş gücü yüzünden, gerçekte 3 dolar kayba sebep oluyor. Bu da toplam olarak 72 milyar dolar kayba işaret ediyor ki, 2003 yılında yapılan bütün resmi yardımlar da bu kadar tutuyor.

Öte yandan, Rapor Avrupa’da tarım desteklerinin 51 milyar dolara ulaştığını belirtiyor ve bu sektörün, toplam iş gücünün yüzde ikisinden daha azına tekabül etmesine rağmen, Avrupa Birliği bütçesinin yüzde 40’ından fazlasını tükettiğine dikkat çekiyor. Avrupalı şeker üreticilerine, dünya piyasa fiyatının dört katı fazla ücret ödeniyor ve bu, sonuçta, AB’nin 1 milyar dolar tutarındaki pazarlama desteğiyle de, dünya pazarına fazladan dört milyon ton şeker çıkarıl-

masına neden oluyor; bu da Avrupa’yı ikinci en büyük şeker ihracatçısı konumuna getiriyor Raporla göre, bu fazlalık, dünya şeker fiyatlarının yaklaşık üçte bir oranında düşmesine ve Brezilya’nın 494 milyon, Güney Afrika’nın 151 milyon ve Tayland’ın 60 milyon dolar gelir kaybetmesine neden oluyor.

Rapora göre, pamuk Doha Görüşmeleri- nin en çekişmeli konularından biri olmayı sürdürüyor. Afri-

ka’daki ve diğer yerlerdeki hükümetlerin endişelerini teyit eden bir bulguya göre, Amerikalı üreticiler, bütün dünya ihracatının yaklaşık üçte birini kapsayan pazarı ele geçirmiş durumda. Raporun bulgularına göre, 2001 yılında fiyatlarda yaşanan düşüş, Benin’de yoksulluk oranının yüzde 37’den yüzde 59’a çıkmasına neden oldu.

Raporun baş yazarı Watkins “Serbest Pazar sözlerinin ve düzeyli oyun alanlarının nimetlerinin vur-

gulanmasının ardındaki acı gerçek, dünyadaki en yoksul çiftçilerden bazılarının, kuzeyli çiftçilerle değil, sanayi ülkelerinin maliye bakanları ile rekabete zorlanmalarıdır Görece avantaj değil de, tarım desteklerine görece erişim, tarımsal ticareti anlamının anahtarı olmayı sürdürüyor” diyor.

Pazar erişimi ve tarımın ötesine bakınca, Rapor, kalkınmakta olan ülkelerin kazanma şansının olduğu, işçilerin serbest dolaşımı gibi alanların öne çıkarıldığı; fikri mülkiyet, yatırım ve yoksul ülkelerde hızlı ithalat serbestleşmesinin zengin ülkeler tarafından daha az vurgulandığı, daha güçlü bir Doha Görüşmesi çağrısında bulunuyor.

Düşen fiyatlar, başarısız kalkınma

Rapor, adil olmayan ticaret kurallarına ek olarak, temel ticari ürünlerin değerlerinin, toplam dünya ticaretinde, 1980 yılından beri yüzde 15’den yüzde 10’a düştüğünü belirtiyor. Üstelik 50’yi aşkın kalkınmakta olan ülkenin ihracat kazançlarının en az dörtte biri tarıma dayanıyor Dünyada ürün fiyatlarındaki bu keskin ve sürekli düşüş, Rapora göre, 2015 yılında ulaşılması amaçlanan Binyıl Kalkınma Hedefleri’ne erişmek için kaydedilmesi gereken ilerlemeleri engelleme tehdidinde bulunan sabit bir kriz durumunda.

Raporun gösterdiğine göre, örneğin, 1980'lerin sonunda, kahve ihracatçıları, ihracatları karşılığında yaklaşık 12 milyar dolar elde etti, ama 2003 yılına gelindiğinde, daha fazla kahve ihraç ettikleri halde, sadece yarısı kadar, 5.5 milyar dolar kazandılar. Bu arada Rapordaki bulgulara göre, zengin ülkelerde “kahve ekonomisi” patlama yapmış durumda ve 1990'da düşük toptan fiyatın 30 milyar dolar olmasına rağmen, artık perakende satışlar yılda 80 milyar dolara ulaşıyor ve yüksek perakende satışlar, halen ticaretin yüzde 50'sini oluşturan dünyadaki en büyük altı kahve üreticisinin karında önemli patlamaya neden oluyor.

Raporun yazarları “Bugün, Tanzanya'dan gelen ve ABD'de kafelelerde satılan her 1 dolar değerindeki kahve için, çiftçi bir sentten az kazanıyor” diyor. Etiyopya'da da 1990 ortalarından beri ihracat üçte iki oranında arttı ama kazanç dramatik bir şekilde azaldı ve bunun sonucunda, kahve üreten hanelerin geliri neredeyse yok oldu. Fiyatlar da 1998 yılındaki kilo başına 1 dolardan, bugün kilo başına 0.30 dolara düşüş ile, Raporun tahminine göre, Etiyopya'da hane gelirlerindeki ortalama azalma yılda 200 dolar - kırsal nüfusun üçte birinden fazlasının günde 1 dolardan az parayla geçindiği bir ülkede büyük bir zarar. – Bu 400 milyon dolar

tutarında ulusal zarara işaret ediyor ki, bu da Etiyopya'nın dışarıdan aldığı yardımın yarısına tekabül ediyor.

Doha'nın bir kalkınma görüşmesi olmasını sağlamak

Raporun yazarları, “Ticaret ile insani gelişme arasındaki bağlantıların güçlendirilmesi, geniş bir cephede faaliyet gerektiriyor” sonucuna varıyor ve şöyle devam ediyorlar “En acil öncelik, ticari politikaların, yoksulluğun azaltılması konusundaki ulusal planlamanın temel bir parçası olarak değerlendirilmesidir. Doha Görüşmeleri, ve Dünya Ticaret Örgütü'nün kendisi, bu sürecin önemli bir parçasıdır”. Dünya Ticaret Örgütü'nün Aralık 2005'de yapılacak olan bir sonraki bakanlar toplantısı “kritik bir fırsat” oluşturuyor.

Doha Görüşmeleri'nin devamı için Raporda aşağıdaki öneriler dile getiriliyor:

- **Devletlerin tarımsal desteklerinde önemli kesintiler ve ihracat yardımlarının yasaklanması:** Tarımsal destekler, OECD üretici desteği tahminlerine göre, üretim değerinin yüzde 5-10'undan fazla olmayacak şekilde kesilmeli ve doğrudan ya da doğrudan olmayan ihracat yardımlarına derhal yasaklama getirilmeli.
- **Kalkınmakta olan ülke ihra-**

catlarındaki engellerde önemli kısıtlamalar. Zengin ülkeler, kalkınmakta olan ülke ithalatı üzerindeki maksimum gümrük vergisini, ortalama vergi düzeylerinin iki katından fazla olmayacak şekilde düzenlemeli.

- **Tercih edilme durumunu kaybeden ülkeler için tazminat.** Endüstriyel ülke tercihleri toplamda sınırlı yararlar sağlasa da, bunların çekilmesi yüksek düzeyde işsizlik ve özel durumlarda ödeme dengelerinde “şoklar” oluşmasına neden olabilir. Hassas ülkelerin karşılaşabileceği intibak maliyetlerini azaltmak üzere bir intibak fonu oluşturulmalı.
- **İnsani gelişme için gereken politikalara yer verilmesi.** Çok uluslu kuralların, ulusal yoksulluğu azaltma stratejileri ile çelişki yaratarak, ithalatın serbestleşmesi konusunda zorunluluklar yaratmaması veya yoksulluğu azaltmaya yönelik kamu politikalarını sınırlamaması önemli. Zengin ülkelerin ticaret politikaları gözden geçirilmediği sürece, kalkınmakta olan ülkeler tarımsal ürünlerini, zengin ülkelerdeki parasal desteklerden kaynaklanan haksız rekabete karşı korumak zorunda kalacak.

IFRS , Saymanlık Fırsatlar ve Tehditler

Uluslararası Finansal Raporlanma Standartları, raporlamasına geçişin gelip çatmasıyla, kurumsal saymanlıklar finansal araçlar standartlarını, IAS 32 ve IAS 39'un gerekliliklerini yerine getirmek için çığınca çalışıyorlar.

Uluslararası Finansal Raporlama Standartları uygulama süreci, çeşitli sancıları da içinde barındırıyor. Leve Edwards tarafından kaleme alınan Fırsatlar ve tehditler isimli çalışma IFRS ve finansal saymanlıklar konusunda endişeleri ortaya koyuyor. Çalışmaya göre; Tipik olarak, pek çok saymanlık departmanı yeni standartları eski personel düzeyi, IT sistemleri ile saymanlık politikaları ve prosedürleriyle kavramaya çalışıyor. Tecrübeler, bunun ancak hedge muhasebesinin ortaya çıkardığı tüm sorunları ele almada kısmen işe yaradığını gösteriyor.

IFRS'ye geçiş sayacağımız alanlarda kurumsal saymanlıkları etki-

leyecek: saymanlık politikaları ve vanilya türevleri/hedging stratejilerinin artan kullanımı, özel amaçlı şirketler ve ortak borçlar, emeklilik açıkları, yatırımcı ilişkileri ve pazar etkisi ile IAS 39 uygulamaları - sistemler, değerlendirme, yorumlar ve kaynak.

Saymanlık Politikaları

IAS 39, Finansal Araçlar: Tanınma ve Ölçme, kuşkusuz pek çok şirkette idari yükü artırdı. Rafa kaldırılmış saymanlık politikaları yeniden gözden geçirildi ve daha fazla finansal ve operasyon riskleri bilgisine ulaşıldı. Saymanlıkların yerine getirdiği geri kalan kurumsal faaliyetlerde artan bir bilinç oluştu. Bazı durumlarda saymanlık politikaları güncellenirken

diğerleri ilk defa yazıldı ve daha geniş bir seviyeye uygulandı.

Türev araçların şimdi her zamankinden daha detaylı bir biçimde hedge muhasebesi amacına göre dokümente edilmesi gerekiyor. Benzer standartların kullanıma sokulmasına ilişkin ABD deneyimleri, kurumsal saymanlıkların kullandıkları türev araçları, özellikle de sabit/değişken saymanlık politika profillerini korumak için faiz oranları riskini hedge edenleri, basitleştirme ve azaltma yolları aradıklarını göstermekte.

Özel amaçlı şirketler

IFRS işlemlerin görülme olanağını da artıracak: menkul kıymetleştirme araçları gibi özel amaçlı şirketler artık konsolide edilebilecek.

Bu tür şirketlerin herhangi bir biçimde finansmanın grubun net borcunu artırma olasılığı var. Bu nedenle, geçiş döneminde meydana gelebilecek herhangi bir sürpriz durumunda kredi derecelerinin dikkatli bir biçimde izlenmesi ve idare edilmesi gerekecek.

Saymanlık faaliyetlerinin, bu muhasebe standartlar değişiminin genel muhasebe resmini nasıl etkileyeceğini takdir etmesi de önemli olacak: İngiltere genel kabul görmüş muhasebe kurallarına göre yapılan sermaye muhasebesinin tersine, IFRS'ye göre nispi (ya da satır satır) konsolidasyon ortak girişimlerin konsolidasyonu için tercih edilen bir metot.

Emeklilik Açıkları

Kurumsal saymanlıkların günlük işlerinin uzağında olan emeklilik muhasebesi, giderek daha önemli bir hale gelmekte, çünkü Çalışanlara Sağlanan Faydalar IAS 19'un, mutlaka bilançoda yer almasını dikte ettiği büyük emeklilik açıklarının düzgün bir biçimde idare edilmesi yeniden inceleme altında.

Bazı şirketler, yatırım stratejilerini değiştirerek hedge yaparak ya da IAS 19 ile gelir tablolarındaki oynaklığı düşürmenin bir yolu olup olmadığını aktif bir biçimde gözden geçirmektedir. Bu yüksek bilinç şirketlere, fon mütevellilerinin çeşitli yatırımların görece faydaları hakkında bilinçlerinin artırılması gibi, potansiyel stratejile-

rin daha fazla müzakereye açılması olanaklı kılıyor

Yatırımcı İlişkiler

Kurumsal saymanlıklar gelecekte, IAS 39'da ele alınan kar-zarar hesapları oynaklığından kaynaklanan yatırımcı ilişkileri sorunlarının idare edilmesine yardımcı olacak. Hali hazırda potansiyel olarak belirsiz her bir dönem için gelir tablolarına makul değer hareketlerini koyan şirketler, şartlara uygun hedge muhasebesi politikaları geliştirme ihtiyacı ile kar-zarar hesap oynaklığını azaltmak ya da basitçe hedge muhasebesini toptan göz ardı edilmesi ile düzeltilmiş kazançların finansal tablolar dışında gösterilmesi arasında mücadele vermekte.

Nakit akışlarının temeli, alınan hiçbir karardan açıkça etkilenmiyor ve bu yüzden izlenen hiç bir yol teorik olarak değer pazar algılanışını etkilemiyor. Aslında bu gerçeklik, yatırımcıların yeterli düzeyde kuvvetli bir iddialarının olup olmadığına bağlı olacak. Saymanlar, risk yönetimi stratejilerinin geliştirilmesi ve doküman edilmesiyle ve yatırımcıların anlayacağı ve kabul edeceği bir şekilde bu mesajların tanımlanmasıyla, bu mesajların yatırımcılara ulaştırılmasında kilit rol oynayabilirler.

Kurumsal saymanlıklar için kilit unsurlar

IFRS'ye geçiş aşağıdaki alanlarda

kurumsal saymanlıkları etkileyecek:

- Saymanlık politikaları ve vanilya türevler/hedge stratejilerinin kullanımının artması
- Özel amaçlı şirketler ve ortak borçlar
- Emeklilik açıkları
- Yatırımcı ilişkileri ve piyasa etkisi
- IAS 39 pratik uygulaması – sistemler, değerlendirme, yorumlar ve kaynak

IAS 39 pratikte uygulama

Pek çok kurumsal saymanlık, IFRS'ye göre bu sıkı hedge muhasebesi şartlarının kendileri üzerinde daha fazla sıkıntıya sebep olduğunu görüyor. IFRS'ye geçiş sürecinin başlarında, sıkıntıların çoğu zahmetli dokümantasyon şartlarına bağlandı ve aslında IAS 39 bir "bankacılık" standardı idi ve bu nedenle şirketler için yazılmamıştı.

Bu kaygılar hala geçerli olduğundan, bir dizi pratik uygulama sorunları olduğu artan bir biçimde fark edilmekte.

- Saymanlık yönetimi sistemleri. Kurumsal saymanlık sistemleri, tüm IAS 32-Finansal Araçlar: İfşa ve Yayınlama ve IAS 39 şartlarını yerine getirebilmek için şu anda geliştiriliyor. Bu nedenle pek çok şirket, temel şartları karşılamak için ek IT

BİLANÇO

sistemi kurmaya güveniyor, böylece IT çözümünü tamamen ihtiva etme amacı iptal edilir ve kontrol zayıflığı riski artar

- Değerleme metodolojileri. Bunlar problemli olarak ispatlanıyor. Bazı büyük kurumsal saymanlıklar, değerleme gerekliliklerinin çoğunu karşılayabilmek için IT sistemlerine ve personele sahipken, daha küçük kurumsal şirketler giderek daha çok banka teyidine dayanıyor.
- Son kategoride bulunan kuruluşlar, muhtemelen dikkate alınması gereken yönetim sorunları yaşıyor fakat kısa vadede finansal ve yönetim raporlama şartlarını çözemeyecekler. Değerleme metodolojilerinin standart olduğunu düşünenler olabilir, pratikte şöyle bir durum var, aynı mesele için beş farklı taraf, pratikte en doğru olduğunu ispatlayan beş farklı değerlendirme sunabilirler. Fakat bu ortalama bir kurumsal saymanlığın ilgi alanı olamamalıdır, daha az vanilya türevlerinin bazılarının değerlemesi talebi kanıtlamaktadır. Bu tür değerlemelerin –özellikle de İngiltere genel kabul görmüş muhasebe kurallarına göre- geçmişte makul değerlerin nakde eşitliğini sağlamak üzere olduğu dönemde denetlenmesi nedeniyle, değerlemenin sağlıklı olduğunu temin etmek için ek çabaların

gerekliliği artan bir biçimde gündeme gelmekte. Uluslararası Denetim Standardı (ISA) 545-Makul Değerlerin Denetimi'ne göre kurumsal saymanlıklardan, denetçilerin güvenilir karar oluşturmalarına imkan vermek için süreci dokümanete etmeleri ya da yeterli bir derinlikte açıklamaları beklenir

- Yorum. Muhasebe standartları kurucularının giderek artan bir biçimde standartların daha zor alanlarına (grup içi işlemler hedge kararı, görüşe açılmış taslak teklifler üzerinden finansal garanti hizmetlerinin daha açık getirilmesi vb.) eğilmelerine rağmen, hala yeni standartların yorumu üzerinde belirgin bir endişe vardır. Minimum dokümantasyon şartları, gelecekte başkalaşacak ve daha önceden meydana gelmiş yeterli bir uygulama ile sadece bir kez uyumlaşacaktır. Hedge muhasebesi, hedge muhasebesinin yönetim giderlerine gitmeden ekonomik olarak hedge yapmaya karar veren şirketlerin sayısına bağlı olarak devam edebilir ya da ortadan kalkabilir.
- Kaynak Kurumsal saymanlık faaliyetleri için orta düzey büro uzmanları istihdam etmek artık git gide daha zor olmakta. Saymanlık faaliyetlerinin nüanslarını kontrol etme ve değerlendirme için gerekli uzmanlıkla birlikte yeni muhasebe stan-

dartlarına duyulan talep, oldukça yavaş biçimde üzerinde duruluyor. Geçiş döneminde, orta düzey büro uzmanı olan daha fazla kişi daha fazla ekonomik avantaj taşıyan danışmanlık ve bankacılık rollerine bakacaklar ya da basitçe diğer yönlelere kayacaklar. Yönetim perspektifinden bakıldığında ise bu zamanda kontrol faaliyetleri içinde kaynaklanmak, açıkça ikinci derecede uygun çünkü finansal performansın yönetimi ve raporlanması sistemleri ve prosedürleri, önümüzdeki aylarda “işin rutinleri” arasında yer alacak. Böylece fırsatlar yakalanacak ya da kayıplar kritik bir kavşakta yer alacak.

Her zaman nerde bir belirsizlik varsa ora da fırsatlar ve tehditler de olacaktır. Banka akitleri, kısa vadede yeniden müzakere edilecek- kurumsal saymanlar, IFRS'lerin adaptasyonunun ilk yıllarındaki oynaklığını ve etkilerini anlama ihtiyacı ile ilk harekete geçenlerin avantajını tartabilirler

İyi haber ise kurumsal saymanlıkların, yukarıda değinilen bu ve diğer sorunların, bir yıl öncesinde olduğundan daha fazla yola getirilmesi konusunda önemli bir pozisyonda olmalarıdır. Bazıları, IFRS'nin saymanlık faaliyetlerine getirdiği daha büyük yönetsel durumu memnuniyetle karşılar-ken, hala bir dizi sorun ele alınmak üzere bekliyor olacak.

Enflasyonu vergi artışı körükledi

Temmuz ayı sonunda alkollü içecekler ve tütün ürünleri fiyatlarına yapılan vergi artışları, Ağustos enflasyonunu yükselten temel unsur oldu.

Önümüzdeki günlerde giyim ve ayakkabı grubu fiyatlarında yaşanacak mevsimsel artış enflasyon artış hızını yükseltecek. Kış sezonunun açılmasıyla giyim fiyatlarındaki yükselme de bu grupta uzun süredir devam eden gerileme eğilimini tersine çevirecek.

Ekim ayında, Ramazan'ın başlamasıyla birlikte gıda fiyatlarında normalin üstünde bir artış bekleniyor. Bu gelişmeler önümüzdeki dönemde enflasyondaki dü-

şüş eğiliminin bir süre için duraklama dönemine girmesi olasılığını güçlendiriyor.

Ancak, bu gelişmeler yıl sonu hedeflerinin gerçekleşmesinin önünde engel olarak görülüyor.

Merkez Bankası, mali disiplinin sunduğu, yapısal reformlarda yavaşlama olmadığı, petrol fiyatlarının bugünkü düzeyinin çok üzerine çıkmadığı ve büyük bir dışsal şoka maruz kalınmadığı ana senaryo çerçevesinde yıllık enflasyonun son çeyrekte itibaren düşüşe geçerek yıl sonunu hedefler dahilinde tamamlayacağı görüşünde.

ÜFE	AĞUSTOS 2005 (2003=100)	AĞUSTOS 2004 (1994=100)
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	1,04	0,79
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	2,18	7,33
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	4,32	10,52
(01.09.2004-31.8.2005) - (01.09.2003-31.8.2004) 12 aylık ortalamalara göre değişim oranı(%)	10,65	11,62

TÜFE	AĞUSTOS 2005 (2003=100)	AĞUSTOS 2004 (1994=100)
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	0,85	0,58
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	2,87	3,87
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	7,91	10,04
(01.09.2004-31.8.2005) - (01.09.2003-31.8.2004) 12 aylık ortalamalara göre değişim oranı(%)	8,64	13,97

		2005								2004			
		Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
ÜFE	Bir önceki aya göre değişim	-0,41	0,11	1,26	1,21	0,20	-0,48	-0,74	1,04	1,85	3,23	0,75	0,13
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	-0,41	-0,30	0,96	2,18	2,38	1,89	1,14	2,18	9,31	12,84	13,69	13,84
TÜFE	Bir önceki aya göre değişim	0,55	0,02	0,26	0,71	0,92	0,10	-0,57	0,85	0,94	2,22	1,54	0,45
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	0,55	0,57	0,83	1,55	2,49	2,59	2,00	2,87	4,85	7,18	8,83	9,32

Bütçe Gerçekleşmeleri

Bazı Konsolide Bütçe Gelirleri Kümülatif Gerçekleşmeleri	Ocak - Ağustos (Milyon YTL)			2005 Yılı Bütçe Hedefi
	2004	2005	Artış (yüzde)	
Gelirler	70.871	85.253	16.8	126.490
Genel Bütçe Gelirleri	69.715	83.811	16.8	124.330
Vergi Gelirleri	57.164	69.167	17.3	106.617
Gelir, Kar ve Ser. Kazanç üzerinden Alınan Vergiler	17.141	19.887	13.8	26.408
Gelir Vergisi	11.380	12.926	11.9	18.413
Gelir Vergisi Terkifatı	9.846	11.210	12.1	
Kurumlar Vergisi	5.762	6.960	17.2	7.995
KVK Göre Alınan Geçici Vergi	5.177	6.669	22.3	
Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	949	1.198	20.7	1.267
Motorlu Taşıtlar Vergisi	1.150	1.970	41.6	2.100
Dahilde Mal ve Hizmetlerden Alınan Vergiler	26.240	32.830	20.0	53.586
Dahilde Alınan KDV	7.553	8.006	5.65	13.825
Özel Tüketim Vergisi	16.275	20.751	21.5	34.562
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergileri	913	1.154	20.8	1.187
Mal ve Hizmetlerden Alınan Diğer Vergiler	1.261	2.103	40.0	3.099
Dış Ticaretten Alınan Vergiler	10.578	12.067	12.3	20.314
İthalat Vergileri	9.785	11.160	12.3	18.699
Vergi Dışı Gelirler	11.876	13.612	12.7	17.238
Katma Bütçe Gelirleri	1.156	1.442	19.8	2.160
Harcamalar	88.871	92.008	3.40	155.628

EKONOMİK VERİLER

	2004	2003	2002	2001	2000	1999
GSMH (Cari fiyatlarla Trilyon TL)	428.932	356.681	275.032	176.484	125.596	78.283
GSMH (milyon dolar)	299.475	239.235	179.898	145.693	200.002	185.267
GSMH (Değişim Hızı 1987 fiyatlarıyla %)	9.9	5.9	7.9	-9.5	6.3	-6.1
Kişi başına GSMH (ABD Doları)	4.172	3.383	2.598	2.123	2.965	2.879
Üretim Endeksi	119.7	109.0	100.5	92.1	101	95.6
Toplam İhracat (Milyon/Dolar)	62.774	46.877	35.081	31.334	27.775	26.587
Toplam ithalat (Milyon/Dolar)	97.161	68.734	50.832	41.399	54.503	40.671
Dış Ticaret Dengesi (Milyon/Dolar)	-34.388	-21.856	-15.751	-10.065	-26.728	-14.084
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı %	64.6	68.2	69.0	75.7	51.0	65.4
İşsizlik Oranı (%)	10.3	10.5	10.6	8.5	6.6	7.7
İç Borç Stoku (Trilyon TL)	224.483	194.387	149.869	122.157	36.421	23.005
Dış Borç Stoku (Milyon/Dolar Yeni Tanım)	153.160	145.805	130.353	895	118.802	103.025
Konsolide Bütçe Dış Borç Stoku (Milyon/Dolar)	68.400	63.408	56.830	38.760	39.522	34.580
Cari İşlemler Dengesi (Milyon/Dolar)	-15.573	-6.808	-1.789	3.390	-9.819	-1.360

	2005		2004		2003
(Bin YTL)	02 Eylül	26 Ağustos	31 Aralık	03 Eylül	26 Aralık
Emisyon	18.062.485	18.007.456	13.465.237	14.138.190	10.844.508
Para Arzı					
- M1	36.273.721	35.457.625	29.469.070	26.948.738	21.564.149
- M2	136.373.326	135.416.350	109.344.449	102.049.357	80.922.936
- M3	148.193.546	147.678.673	116.597.637	108.599.991	86.565.043
Yurtiçi Kaynaklı YTL Mevduat	127.473.864	128.175.300	103.240.239	93.267.930	75.677.074
- Vadeli Tasarruf	83.531.707	83.183.082	66.705.794	63.158.568	50.174.043
- Vadesiz Tasarruf	10.091.622	9.305.035	8.348.626	7.177.664	5.853.366
- Vadeli Ticari	16.567.898	16.775.643	13.169.585	11.942.051	9.184.744
- Vadesiz Ticari	9.062.792	9.175.374	8.671.897	6.388.280	5.580.690
- Resmi Mevduat	8.219.845	9.736.166	6.344.337	4.601.367	4.884.231
Kredi Stoku	108.672.211	108.627.404	82.514.275	74.018.198	51.748.279
- Tüm Banka Kredileri	108.672.211	108.627.404	82.211.975	73.715.898	51.748.279
- M.B. Kredileri	0	0	302.300	302.300	0
Bank. El. Tah. ve Bono	126.556.907	127.350.998	113.944.740	106.920.487	97.459.504

Mevzuat Değişiklikleri

- 02 Eylül 2005** - 2005/9252 Gelir İdaresi Başkanlığına Ait Boş Kadrolarda Değişiklik Yapılması Hakkında Karar
- 03 Eylül 2005** - Emlak Vergisi Kanunu Genel Tebliği (Seri No:46)
- Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin 91-32/5 Sayılı Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (No:2005-32/30)
- İthalatta Gözetim Uygulanmasına İlişkin Tebliğ (No:2005/17)
- Gümrük Genel Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Gümrük İşlemleri) (Seri No:41)
- Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri) (Seri No:42)
- 04 Eylül 2005** - Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: V, No:83)
- 05 Eylül 2005** - 2005 Yılı Temmuz Ayına Ait Yatırım Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımı Hakkında Tebliğ
- 2005 Yılı Temmuz ayında Verilen Belgeler ve Yararlandırılan Teşvik Unsurları Hakkında Tebliğ
- 06 Eylül 2005** - Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Hastalık Sigortası Branş Adının Sağlık Sigortası Olarak Değiştirilmesine İlişkin Tebliğ
- 07 Eylül 2005** - Vergi Dairesi Başkanlıklarının Kuruluş ve Görev Yönetmeliği
- 12 Eylül 2005** - Oda ve Borsalarda Hakem, Bilirkişi ve Ekspertiz Listelerini Düzenleme Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Genel Kurul Çalışma Esasları Yönetmeliği
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Genel Sekreter Yönetmeliği
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği
- Oda Muamelat Yönetmeliği
- Borsa Muamelat Yönetmeliği
- Odalar, Borsalar ve Birlik Bütçelerinden Türkiye Odalar, Borsalar ve Birlik Personeli Sigorta ve Emekli Sandığı Vakfına Ayrılan Payın Kullanılmasına İlişkin Yönetmelik
- Dış Ticarete Standardizasyon Tebliği (No: 2005/32)
- Dış Ticarete Standardizasyon Tebliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Tebliğ (No: 2005/33)
- 13 Eylül 2005** - Harçlar Kanunu Genel Tebliği (Seri No:48)
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun 1695 Sayılı Kararı
- 15 Eylül 2005** - organize Sanayi Bölgeleri Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- 16 Eylül 2005** - Esnaf ve Sanatkar ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulu Yönetmeliği
- Esnaf ve Sanatkar Sicil Yönetmeliği
- Esnaf ve Sanatkarlar Sicil Gazetesi Yönetmeliği
- 2005 Mali Yılı Bütçe Uygulama Talimatı (Sıra No:16) (Tedavi Yardımı)
- 17 Eylül 2005** - Sigortacılık Hesap Planı ve izahnamesi Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ
- 20 Eylül 2005** - Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşlarının Genel Kurul Toplantıları ve Bu Toplantılarda Bulundurulacak Bakanlık Temsilcileri veya Hükümet Komiserleri Yönetmeliği

Vergi Takvimi

- 07.10.2005** - Eylül 2005 Dönemi Çeklere Ait Değerli Kağıtlar Vergisi Bildirimi ve Ödenmesi
- 11.10.2005** - 16-30 Eylül Dönemine Ait Noterlerce Yap. Makbuz Karşılığı Öde.Ait Bildirimlerin Verilmesi ve Ödenmesi
- 11.10.2005** - 16-30 Eylül Dönemine Ait Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 17.10.2005** - Eylül 2005 Dönemi Özel İletişim Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 17.10.2005** - Eylül 2005 Dönemine ait Kolalı Gazoz, Alkollü İçecekler ve Tütün Mamüllerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 17.10.2005** - Eylül 2005 Dönemine ait Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallara İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 17.10.2005** - Eylül 2005 Dönemine ait Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Kesintisi Bildirimi ve Ödenmesi
- 17.10.2005** - Eylül 2005 Dönemine Ait Gider Vergilerinin (BSMV) Beyanı ve Ödenmesi
- 17.10.2005** - Eylül 2005 Dönemine ait Motorlu Taşıt Araçlarına İlişkin Özel Tüketim Vergisi (Tescile Tabi Olmayanlar) Beyanı ve Ödenmesi
- 20.10.2005** - Eylül 2005 Dönemine ait Kurumlar Vergisi Stopajı'nın Beyanı
- 20.10.2005** - Eylül 2005 Dönemine ait Gelir Vergisi Stopajı'nın Beyanı
- 20.10.2005** - Eylül 2005 Dönemine ait Katma Değer Vergisi'nin Beyanı
- 20.10.2005** - Temmuz-Ağustos-Eylül 2005 Dönemine ait Gelir Vergisi Stopajı'nın Beyanı
- 20.10.2005** - Temmuz-Ağustos-Eylül 2005 Dönemine ait Katma Değer Vergisi'nin Beyanı
- 20.10.2005** - İlan ve Reklam Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi
- 20.10.2005** - Yarışma ve Çekilişler ile Futbol Müsabakalarına ait Müşterek Bahislerle İlgili Veraset ve İntikal Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi
- 20.10.2005** - Eylül 2005 Dönemine ait Damga Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi
- 25.10.2005** - 1-15 Ekim Dönemine ait Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 26.10.2005** - 1-15 Ekim Dönemine Ait Noterlerce Yap. Makbuz Karşılığı Öde.Ait Bildirimlerin Verilmesi ve Ödenmesi
- 26.10.2005** - Eylül 2005 Dönemine ait Gelir Vergisi Stopajı'nın Ödemesi
- 26.10.2005** - Eylül 2005 Dönemine ait Kurumlar Vergisi Stopajının Ödenmesi
- 26.10.2005** - Eylül 2005 Dönemine ait Katma Değer Vergisi'nin Ödemesi
- 26.10.2005** - Temmuz-Ağustos-Eylül 2005 Dönemine ait Gelir Vergisi Stopajı'nın Ödemesi
- 26.10.2005** - Temmuz-Ağustos-Eylül 2005 Dönemine ait Katma Değer Vergisi'nin Ödemesi

BİLANÇO

Eylül 2005
Kronoloji

01 Eylül AB'ye üye ülkelerin dışişleri bakanları, Türkiye'nin Kıbrıs deklarasyonuna karşı deklarasyon yayınlama kararı aldı.

02 Eylül Dışişleri Bakanı Gül, AB yeni koşullar getirirse bir daha dönmek üzere çeker gideriz dedi.

03 Eylül Kerkük - Yumurtalık petrol boru hattına yapılan sabotaj nedeniyle petrol akışı kesildi.

04 Eylül PKK yandaşları düzenledikleri gösterilerle polise, araçlara, işyerlerine molotof kokteyli attı.

05 Eylül Yolcu uçağı Endonezya'nın Samtara adasında yerleşim biriminin üstüne düştü, 147 kişi öldü.

06 Eylül Yargıtay Başkanı Arslan, Anayasa Mahkemesi'ni üstün statü istiyor ve siyasallaşıyor sözleriyle eleştirdi.

07 Eylül 1700 ortağı ile biraraya gelen Oyak Grubu, TÜPRAŞ ihalesine girme kararı aldı.

08 Eylül Ukrayna'da yolsuzluklara savaş sloganıyla iktidara gelen turuncu devrimin mimarlarından Başbakan Timoşenko yolsuzluk söylentileri üzerine görevinden alındı.

09 Eylül Başbakan Erdoğan'ın Cuma namazını kıldığı caminin önünde eylem yapan hilafetçi gruba polis müdahale etti, 38 kişi gözaltına alındı.

10 Eylül TOBB'un ekonomide durum tespiti anketi, yüzde 71.2'lik bir oranla iş dünyasının çoğunluğunun ekonomideki yavaşlamaya rağmen güvenini koruduğunu gösterdi.

11 Eylül 12 Eylül darbesinin 25 yılını protesto amacıyla İstanbul'da düzenlenen gösteriye polis biber gazıyla müdahale etti.

12 Eylül Türkiye'nin en büyük sanayi kuruluşu olan TÜPRAŞ'ın yüzde 51'ini Koç-Shell ortaklığı 4 milyar 140 milyon dolara aldı.

13 Eylül Hazinesinin borçlanma maliyeti son 20 yılın en düşük seviyesine geriledi. 91 gün vadeli referans bono ihalesinde bileşik faiz yüzde 14.20 oldu.

14 Eylül Irak'ta şii ve sunni bölgelerinde meydana gelen intihar saldırıları sonucu 152 kişi öldüğü ve çok sayıda yaralı olduğu açıklandı.

15 Eylül Dünya Bankası'nın doğal kaynaklar üretilmiş sermaye, ekilebilir alanlar gibi verilere dayanan araştırmasına göre Türkiye ulusal zenginlikte 118 ülke arasından 22'nci sırada yer aldı.

16 Eylül Galataport ihalesini, Ofer ve Global'in içinde bulunduğu ortaklık 4.3 milyar dolara 49 yıllığına aldı.

17 Eylül 600 bine yakını Türk olmak üzere 61.9 milyon seçmen Almanya'da sandığa gidiyor. Adaylardan 26'sı Türk kökenli

18 Eylül Almanya'daki genel seçimlerden favori gösterilen Hristiyan Birlik partileri, çok ufak bir farkla ipi önde göğüsledi.

19 Eylül CHP'nin terör konusunu ele almak üzere olağanüstü toplantıya çağırdığı Meclis Genel Kurulu ön görüşmeyi gerçekleştirirken Genel görüşme önerisi AKP'nin oylarıyla reddedildi.

20 Eylül AB deklarasyonunun onay süreci Rumlar'ın Müzakere Çerçeve Belgesi'nde deklarasyona atıfta bulunulmasını istemesi üzerine aksadı

21 Eylül TMSF tarafından Uzan Grubu'na ait medya şirketlerinden Süper FM'in satışı için açılan ihaleye en yüksek teklifi 33,1 milyon dolarla Kanadalı CGS Televizyon ve Radyo Yayıncılık verdi.

22 Eylül İMKB Başkanı Osman birse, Borsa'nın çok ciddi bir ekonomik abluka içinde olduğunu söyledi.